

Danske
Museer

NR. 5 — DECEMBER 2018 — ÅRGANG 31

Særnummer
De frivillige

"Her glemmer man, at man er ved at blive gammel" → s. 10

Frivillige på skolebænken → s. 29

Kulturarvsbærere og skattejægere → s. 36

Pakning og transport af kunst og museumsgenstande

Det kræver mere end blot en lastbil at transportere kunst fra ét sted til et andet.

Med den slags opgaver følger store krav til den enkelte transportør, der skal håndtere kunstværket. Det ansvar er vi vant til at påtage os, og vi har gjort det i over 35 år.

UNDGÅ BESVÆRET MED AT GØRE DET SELV

Intern omrokering, langdistancetransporter og oversøiske forsendelser kan medføre store logistiske udfordringer for ethvert museum.

Book os til transport (national, international, intern) eller gør brug af vores professionelle eksportpakkeri til store og små pakkeopgaver.

Ring på **4373 5555** eller skriv til **jh@43735555.dk** eller besøg os på **43735555.dk/museum** og læs mere om, hvad vi kan tilbyde af logistikløsninger til museumsbranchen.

Hvad siger kunderne?

"What can I say?

I am in shock.

The painting, the charming work of a talented amataur.

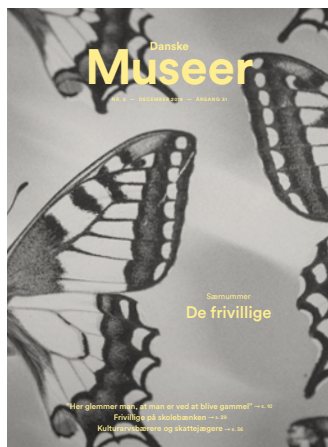
The packing, crating, and remarkable arrival, the work of an absolute master.

I would want you on my side in any battle small or large."

Victor Kemp, USA

HVORFOR BRUGE OS?

- ✓ Egne biler og chauffører i hele Vesteuropa.
- ✓ Forsendelser til hele verden via fly, skib, vej og kurér.
- ✓ Professionel håndtering af kunst, antikviteter og designermøbler.
- ✓ ISPM 15 certificeret pakkeri med speciale i eksportkasser.

↑ Statens Naturhistoriske Museum oplevede i efteråret en overvældende interesse fra frivillige, da de søgte hjælp til digitaliseringen af museets sommerfuglesamling, der blev sat i værk i forbindelse med udstillingen *Sommerfugle. Naturens stille budbringere*.

Foto: Birgitte Rubæk

- 4 Leder**
Ida Bennicke og John Holmer
- 6 Nyheder**
Seneste nyt fra museumsverdenen
- 48 Udstillinger**
Aktuelle udstillinger på de danske museer
- 52 Publikationer**
Bøger, kataloger og tidsskrifter
- 54 Genstandsfortælling**
Vodkasæt med dansk-russiske aner

December 2018

- 10 "Her glemmer man, at man er ved at blive gammel"**
Pernille Thomsen
- 14 Et levende kunstmuseum med lokal forankring**
Mette Ladegaard Thøgersen
- Kommentar
- 18 Frivillighed og fælleskab på museerne**
Mette Bock
- Kommentar
- 20 Museumsfusionerne er gået for vidt!**
John Holmer
- Voxpop
- 22 Hvad siger museerne om dét at have frivillige?**
Pernille Thomsen
- 24 Behovet for en frivilligpolitik**
Mogens Bo Henriksen m.fl.
- Kommentar
- 27 De frie villige**
Flemming Just
- 29 Frivillige på skolebænken**
Per Lunde Lauridsen
- 32 Myrejagten og citizen science**
Mia Lindegaard Pedersen, Julie Koch Sheard og Anders P. Tøttrup
- 36 Kulturarrvsnbærere og skattejægere**
Majken Astrup
- 39 Nyt digitalt værktøj letter registreringsarbejdet**
Majken Astrup
- Kommentar
- 41 Dobbelt kompetence**
Finn Schumacker
- 42 Solstrålehistorier**
Keramisk kulturarv i frivillige hænder m.fl.
- Museumsstafetten
- 46 Forfald i det skjulte**
Jacob Bjerring-Hansen

↓ *Kulturarrvsnbærere og skattejægere*, s. 36.

Foto: Allan Faurskov

Sommerfugle

Af **Ida Bennicke** og **John Holmer**

I gartnersproget er 'sommerfugle' ikke kun farvestrålende, bevingede skabninger. Sommerfugle er også mennesker, som er ansat til at tage sig af forefaldende arbejde med at klippe hæk og græs, fjerne ukrudt og gøre rent. De flagrer rundt og sørger for alle de små ting, som ville få helheden til at krakelere, hvis ikke de blev gjort.

De frivillige er museernes sommerfugle. På mange museer er de uundværlige i den daglige drift, og de gør det muligt at skabe projekter og formidling, som kun de færreste danske museer ville have råd til at hyre professionelle til. De frivillige løfter en kolossal byrde for museerne ift. at tage vare på og formidle landets kunst-, natur- og kulturarv. Men er det rimeligt, at museerne er så afhængige af den frivillige arbejdskraft?

Jo, det frivillige arbejde bidrager til museernes forankring i lokalsamfundene, og det giver et naturligt tilhørsforhold til museerne, som er svært at opnå på anden vis. Men det gør også en lang række museer sårbare. Der er rift om frivillig arbejdskraft, især på kulturområdet, og vi kan ikke tage for givet, at de trofaste 60+-frivillige automatisk afløses af yngre generationer, eller at fremtidens frivillige har samme interesser og motivationer. Hvordan stiller det museerne – især de mindre lokalmuseer – hvis de frivillige svigter?

Når kulturministeren laver sit regnestykke for museernes økonomiske fremtid, vil vi opfordre til, at hun ikke tager de frivillige for givet. Museerne bør ikke være så afhængige af frivillig arbejdskraft, at de uden den må gå på kompromis med det helt basale museumsarbejde eller i værste fald ikke kan få økonomien og organisationen til at hænge sammen.

Samtidig er museerne naturligvis også nødt til at tænke nyt, både i forhold til at rekruttere nye frivillige, at tilbyde dem attraktive vilkår og at ruste dem til at være en del af en professionelt drevet organisation. Det er en af SAMMUS' vigtigste målsætninger at hjælpe denne udvikling på vej ved at bistå museer og museumsforeninger med at gentænke relationen til de frivillige og ved at arbejde for, at de frivillige også kommer på den politiske dagsorden. Vi kan ikke forlade os på de frivilliges fortsatte interesse for museerne, hvis ikke vi diskuterer deres fremtidige rolle og anerkender dem som en uvurderlig, men flygtig ressource.

Virus- og hackerangreb truer danske virksomheder

Nutidens hackere bliver dygtigere og dygtigere, og der er efterhånden langt mellem de dårligt formulerede e-mails og anmodninger om pengeoverførsler til mistænkelige konti i eksotiske lande. Hackerne benytter sig i stedet af avancerede metoder, der kan være svære at gennemskue i en travl hverdag.

Ransomware

... er den største trussel. Data og filer på computeren bliver låst/taget som gidsel, og for at få dem tilbage skal man overføre et beløb til hackeren, ofte på 1.000 dollars.

CEO-fraud

Hackere franarrer en virksomhed et pengebeløb ved at sende e-mails til virksomhedens medarbejdere og udgive sig for at være direktør for virksomheden.

IoT (Internet of Things)

Trådløse printere, varmesensorer og robotter er sluttet til vores netværk, så vi kan styre det hele digitalt for at lette vores hverdag. Det udgør en stor risiko, hvis man ikke sørger for at beskytte disse online gadgets med passwords.

Gør det sværere for hackerne

Undgå privat brug af arbejdscomputere.

Oplys jeres medarbejdere om, hvorfor de ikke må gå på Gmail og Facebook fra deres arbejdscomputere.

Opdatér jævnligt jeres software.

Det kan godt være, at det er generende, mens systemerne opdateres, men acceptér nedetiden. Det er i sidste ende dyrere at lade være.

Husk at lave backups.

Om det er dagligt, ugentligt eller månedligt er op til jer selv. Det kommer an på, hvor ofte I har behov for at gemme vigtige data.

Få gennemgået virksomhedens IT-sikkerhed af en professionel partner.

Ligesom I sender jeres firmabiler til syn, bør I også kalkulere med udgifter til IT-sikkerhed.

Husk, at Topdanmarks cyberforsikring kan hjælpe jer, hvis I bliver ramt af virus- eller hackerangreb.

**Forsikringen koster fra 613 kr. om året.
Ring og hør mere på 44 74 33 94.**

Nyheder

Nyt fra den danske museumsverden om alt fra politik, priser og personalia til konferencer, nye fund og meget andet. Følg med på danskemuseer.dk, Facebook og Instagram.

4,5

tons bly er, hvad det arkæologiske tidskrift *Fund & Fortid* vurderer, at detektorfolk årligt samler ind, når de leder efter fortidsfund i Danmark. Skrevet i *Fund & Fortid*, nr. 1, 2018.

SIKKERHED

Museumstjenesten lancerer ABC-beredskabsplan

En del museer mangler stadig at få udfærdiget eller forbedret deres beredskabsplan. Det er der nu en løsning på, for inden årets udgang vil alle danske museer have gratis adgang til en ABC-beredskabsplan, der beskriver, hvordan man griber sikkerheden på sit museum an. Museumstjenesten stiller vejledningen til rådighed via museumstjenesten.com, og formålet er at give inspiration til indholdet af en beredskabsplan. Det kan være generelle instrukser vedr. brand, tyveri, bygningsskade eller nedbrud af it-systemer, udpegning af samlingsansvarlig, værdiredningsplan, persondatasikkerhed, nedsættelse af krisestyringsgruppe og evakueringsberedskab. Vejledningen svarer også på spørgsmål om f.eks. re-etablering og følgeskadebekæmpelse efter en brandslukning, og om et lokalt beredskabskit med presenninger, strips og lignende er en god idé. — ib

↑ Foto: Museum Sydøstdanmark

GENÅBNING

Glasværk genopstår i Næstved

Den 10. november blev første spadestik taget til en genåbning af Holmegård Glasværk som Danmarks største museum for design og kunsthåndværk. I løbet af de næste to år skal fabriksbygningerne, industriområdet og Danmarks største højmosé transformeres til et museum for formidling, uddannelse, erhverv og fami-

lieoplevelser med fokus på historie, design og kunsthåndværk. "Med projektet markerer Museum Sydøstdanmark, at vi tænker længere end at berige os alle sammen med relevant historisk viden, men også skaber reelle værdikæder både lokalt og nationalt. Det ny Holmegaard skaber lokal vækst inden for handel, erhverv og turisme og grobund for national vækst med nye design og kunsthåndværk," siger Torben Nielsen, bestyrelsesformand for Museum Sydøstdanmark og Ny Holmegaard Fonden. Siden 1825 har Holmegaard Glasværk ligget på kanten af Holmegaard Mose i Næstved. Glasværket var en by i byen med skole, kro og kapel. Det havde stor betydning både for lokalområdet, for hele Danmark og ude i den store verden. Glasværket er støttet af foreningen Realdania med 35 millioner kroner. — ma

ORGANISERING

SNM og Biologisk Institut fusionerer

Statens Naturhistoriske Museum skal ikke længere være et selvstændigt institut med egen forskning under Københavns Universitet. Efter nytår fusionerer museet med Biologisk Institut. Det sker efter en årrække med millionunderskud på museet, der efter fusionen vil være en enhed med egen ledelse og budget, men med reference til institutlederen på Biologisk Institut. "Det særlige for Københavns Universitet er, at vi skal leve op til både universitetsloven og museumsloven. Vi skal levere undervisning, forskning og udstillinger i topklasse og samtidig bevare museets samlinger. Med fusionen af Statens Naturhistoriske Museum og Biologisk Institut står vi bedst muligt i forhold til at udvikle et nyt moderne museum, sikre økonomien og bringe museets forskere i spil i forhold til undervisning af studerende," siger Henrik C. Wegener, rektor for Københavns Universitet. Tidligere på året anbefalede en arbejdsgruppe på museet, at man adskilte museets økonomi i en udstillingsdel og en forskningsdel. KU's ledelse mente ikke, at det var en farbar vej. I forbindelse med fusionen øges bevilningen til driften af museet, men samtidig er et antal medarbejdere blevet afskediget. Museets direktør, Peter C. Kjærgaard, vil fremover kun have ansvar for museets samlinger og udstillingsdel og for at opbygge det nye museum, der forventes at åbne i 2022. — ib

”

Man løber en meget, meget stor risiko for, at det hele går galt. Det er til at græde over. Alle er nødt til at se på exit-planer.

Minik Rosing, professor på Statens Naturhistoriske Museum. Sammen med fire andre topforskere fra museet advarede han i Politiken 17. november om konsekvenserne af fusionen med Biologisk Institut, som de mener, er en trussel mod museets tværfaglighed og højt profilerede forskning.

↑ Et af Fattiggårdens soverum, præcis som det så ud på Fattiggårdens tid.
Foto: Jón Bjarni Hjartarson

SAMARBEJDE

Udsatte borgere skal formidle de udsattes historie

På Danmarks Forsorgsmuseum skal en række udsatte borgere sammen med museet fortælle deres historier. I projektet *Fra udsat til værdsat* skal deltagerne på forskellig vis bruge deres personlige erfaringer til at formidle fattigforsorgens og deres egne historier. De skal også producere en "Mindebox", som er et rum, fysisk eller digitalt, der giver museets gæster mulighed for at dele og opleve minder i museets udstilling. "Vores erfaringer fra tidligere projekter viser, at når socialt udsatte får en oplevelse af, at de kan bidrage, og at deres historie anerkendes og værdsættes, opdager de, at deres unikke viden har værdi for det omgivende samfund, og at de er del af et fællesskab," fortæller

projektleder og museumsinspektør Jeppe Wichmann Rasmussen til Danske Museer.

Museet har i de seneste år arbejdet på at udvikle en rummelig, konstruktiv og dialogbaseret formidlings- og forsknings-tilgang, hvor socialt udsatte inddrages som medskabere af velfærdsstatens socialhistorie, og som skaber positive sociale forandringer. "Vi har i længere tid arbejdet i et krydsfelt mellem museumsarbejde og socialt arbejde og har flere mennesker tilknyttet museet, som før i tiden med stor sandsynlighed ville have været indlagt på Fattiggården. Det her projekt er en mulighed for at tage endnu et stort skridt i den retning, for at blive et museum der gør en forskel med og for mennesker, som har haft det svært," fortæller Jeppe Wichmann Rasmussen.

Projektet skal udvikle en ny model for brugerinddragende kulturindsatser og er et tværfagligt samarbejde mellem Danmarks Forsorgsmuseum, Svendborg Kommunes socialafdeling, Forsorgscenter Sydlyn, de hjemløses landsorganisation SAND og ikke mindst borgerne selv. Det er støttet af Trygfonden og Veluxfonden. — ma

SMAGSLØG

Nyt museum udfordrer smagsgrænserne

I slutningen af oktober åbnede Disgusting Food Museum i Malmø. Et museum, der ser mad som meget mere end blot vedligeholdelse af kroppen. Her er mad et udtryk for fællesskab. Hvor kulturelle forskelle kan skabe afstand, så kan mad samle os. Museet har sat sig selv i verden for at udfordre vores gængse opfattelse af, hvad der er spiseligt og ikke spiseligt. Og for at sætte fokus på bæredygtig mad. The Disgusting Food Museum giver sine gæster mulighed for at smage på en række eksotiske retter fra hele verden. Det være sig surstrømming, tyrepenis, Casu Marzu, som er en maddikeinficeret ost fra Sardinien, eller vin med mus i. "Vores kødproduktion i dag er frygtelig for miljøet, og vi er nødt til at se os om efter alternativer. Men mange føler afsky ved tanken om at skulle spise insekter, og de er skeptiske over for laboratoriedyrket kød. Det skal vi ændre på," fortæller kurator Samuel West. Museet har ifølge direktør Andreas Ahrens haft godt 3.000 besøgende på tre uger, som er blevet hængende i en-tre timer. Det meste af tiden bruger de ved buffeten. — ma

↓ Andefoster i æg.
Foto: Anja Barte Telin

↑ Vilde Exmoor-ponyer på Molslaboratoriets arealer. Foto: Naturhistorisk Museum Aarhus
↑ Den vilde plante nikkende limurt i novemberlys. Foto: Morten D.D. Hansen

GENSKABELSE

Rewilding på Mols

På Molslaboratoriets arealer har dyr og planter i de seneste to år arbejdet på at øge biodiversiteten og gøre området vildt igen. Biodiversiteten er blevet forringet i hele landet, og man havde mistanke om, at traditionel naturpleje ikke fungerede optimalt. I 2016 slap Molslaboratorium derfor 25 køer og vildheste løs, de tidligere indhegninger blev erstattet af ét samlet

hegn om hele arealet, man opsagde alle landbrugsstøtteordninger og holdt op med at fodre dyrene. Nu er dyrene mere end fordoblet i antal, og deres effekt ses overalt. Blomsterplanter breder sig, der slides huller i vegetationen, hvor bier og gravehøpse kan yngle, og der er komøg og hestepærer overalt – med fede larver, som fuglene nyder godt af. "Målet var en vild og artsrig natur, og to år efter projektets begyndelse kan vi efterhånden sige en del om, hvad der sker i naturen. Der er mange blomster sommeren igennem, fordi vintergræsningen sikrer, at de såkaldte rosetplanter kan spire. Ligeledes æder især hestene megen opvækst af eg, mens gvel tydeligvis undgår det meste af tiden og derfor bliver stor og omfangsrig," fortæller biolog Morten D.D. Hansen fra Naturhistorisk Museum i Aarhus. — ma

”

Intet tyder på, at folk ønsker at betale til tabloide produkter over skatten, selv om Jim Lyngvild med sin indsats erklærer at repræsentere folket over for 'kultureliten'. Det ville være klogere af Nationalmuseet at satse på originalitet i en troværdig form.

Om Nationalmuseets nylige partnerskab med designeren **Jim Lyngvild** i udviklingen af en udstilling om vikinger. Skrevet af **Anders Ellebæk Madsen**, redaktør for kirke, tro og historie på Kristeligt Dagblad 19. november.

HELBREDELSE

Kultur på recept er en succes

Museumsbesøg er en effektiv kur mod angst, stress og depression. I 2016 blev projekt 'Kultur på recept' sat i værk, og det er indtil videre en succes. "Jeg hører kursisterne sige, at de i forbindelse med deres deltagelse i kurset har fået meget større selvværd og en tro på, at de kan noget! Nogle siger endda, at det er det bedste, der er sket for dem længe," siger Birgitte Kjølner fra Johannes Larsen Museet, der deltager i projektet sammen med bl.a. Nyborg Slot. Museet tilbyder kurser med fokus på æstetik, natur og ro til borgere, som er sygemeldte og skal guides tilbage på arbejdsmarkedet. "Det handler om at tappe ind på den lyst, man har i sig, og som forsvinder, når man bliver stresset eller deprimeret. Det med at finde ud af, at her møder jeg faktisk noget, der gør mig glad, at det var faktisk rart for mig at gå på museum, at tegne, male," siger projektleder i Nyborg Kommune Line Hendriksen til magasinet Helse. Projektet løber frem til udgangen af 2019. — ib

Særnummeret af Danske Museer er tilrettelagt i samarbejde med SAMMUS, Sammenslutningen af Museumsforeninger i Danmark. Men hvem er SAMMUS?

SAMMUS de frivilliges talerør

Af **John Holmer**, formand
og **Grete Thrane**, bestyrelsesmedlem
SAMMUS

SAMMUS blev stiftet i 2003 som en sammenslutning af museumsforeninger i Danmark. Den omfatter både private og statsanerkendte museer inden for alle kategorier; kunst-, kultur- og naturhistoriske museer. SAMMUS repræsenterer 66 museumsforeninger med ca. 57.000 medlemmer, hvilket gør den til en relativt stor landsforening.

Museumsforeningernes primære mål er at støtte det museum, de er knyttet til. De har en ikke ubetydelig andel i at styrke den lokale sammenhængskraft og opbakning til museet, og så spiller museumsforeningerne traditionelt en central rolle i forhold til at organisere og kanalisere det frivillige arbejde på museerne. SAMMUS er derfor også de museumsfrivilliges organisation, der gør det muligt, at deres røst høres på landsplan og blandt beslutningstagere.

Organisationen Danske Museer (ODM) dokumenterede for nogle år siden, at museumsfrivillige ydede museerne støtte for, hvad der svarer til ca. 120 millioner kroner. Til sammenligning overstiger den samlede statslige støtte

til museerne ikke 500 millioner årligt. Museerne kan mao. ikke undvære de frivillige, især ikke i disse 2 %-tider. Derfor er det nødvendigt at sætte fokus på de frivilliges arbejde og betydning for museernes virke – og derfor handler dette særnummer om de frivillige.

SAMMUS samarbejder desuden tæt med ODM og deltager i det internationale arbejde som medlem af WFFM (World Federation of Friends of Museums). SAMMUS' ledelse har som fokusområde at udvikle og uddanne de museumsfrivillige til at kunne matche fremtidens museer. Men også at få politisk indflydelse, bl.a. i Det strategiske panel, der er kulturministerens rådgiver på museumsområdet, og hvor SAMMUS' formand fik tildelt en plads i 2013.

Læs mere på sammus.dk, hvor man også kan tilmelde sig sammenslutningens nyhedsbrev.

” Her glemmer man, at man er ved at blive gammel

Af Pernille Thomsen
journalist, Danske Museer

↑ Der er leben i Det Historisk Arbejdende Værksted på sådan en helt almindelig tirsdag formiddag, og lige netop dét er en af årsagerne til, at de frivillige kommer. Niels Thomsen og Jens Jørgensen (nederst t.v.) drøfter en skrues diameter med en lokal, Erhard Tonnesen (m.f.) har repareret et håndtag til en handicaphjælper, hvis borger er på landsholdet i boccia, og Christian Tofte (t.v.) er kommet forbi for at få klippet noget plade – og for at få en god snak.
Foto: Pernille Thomsen

12 mænd mødes hver tirsdag og torsdag i Det Historisk Arbejdende Værksted i Holeby. De mødes om gamle håndværk, især smedefaget, for fællesskabet, og som de selv siger: For at konerne ikke skal have os hængende om benene hele tiden.

Det er en klar tirsdag morgen i oktober. De smedede bogstaver, der staver *Det Historisk Arbejdende Værksted*, kaster en snirklet skygge på muren til det gamle elværk i Holeby på Lolland. Erhardt Tonnesen, som er formand for værkstedet, er allerede mødt sammen med Arne Kirkbach, der er i fuld sving med at forberede det afløb, der skal sikre, at regnvandet kan blive ledt fra taget af den nye tilbygning. Efterårssolen maser sig gennem de småsprossede vinduer, mens ældre mænd i arbejdstøj træder hjemmevant ind i en metallisk duft af skærevand og dieselolie. Fem frivillige foruden formanden, og et par, der kommer for at snakke, er mødt op i dag. Der bliver nikket, og brede, faste hænder møder hinanden i et tak for opmærksomheden til det netop overståede guld-bryllup og 70-årsdagen.

Det Historisk Arbejdende Værksted i Holeby har til huse i byens gamle elværk fra 1911. Værkstedet overtog bygningen i 1969 og fungerer som museum og lokalt værksted, drevet af kærlighed til de gamle fag, som der står på hjemmesiden. Værkstedet er åbent for besøgende, som regel turister eller lokale på tur, der gerne vil have en

Dieselmotoren står næsten midt i værkstedet, og selv om den ikke er stor, er den alligevel udstyret med en femtrinnet stige, der giver adgang til en platform, så det er muligt at se motorens vippearme helt tæt på. På motorens ene side sidder det store svinghjul, der indtil 1960 var forbundet med en generator, der gav strøm til Holebys borgere. Lige denne motor har tjent på Lejre Vandværk indtil 1992, men nøjagtig samme model stod på elværket oprindeligt.

Der skal to stærke hænder til at skubbe stikket til kompressoren i, så jeg kigger på. "Nu kan du høre, at den brummer derinde," konstaterer Niels. Han peger på manometeret og fortæller, at der normalt skal 15 bar på, men at denne motor helst skal have mellem 15 og 18. Han forsmører motoren ved at lægge alle kræfter i et rødt håndtag, og han får tørnet, altså drejet svinghjulet, så motoren er klar til start. Jeg får også lov at prøve. Olie på fingrene er en del af oplevelsen her, og det overrasker, hvor mange kræfter der skal lægges i for at dreje svinghjulet. Mens Niels har forklaret om lejer, plejlstang og krumtap, er Jens Jørgensen kommet til. Lydene og indstillingerne bliver tjekket efter, mens de to af og til nikker til hinanden for at signalere 'OK'.

rundvisning og mulighed for selv at se og røre de gamle værktøjer, som er udstillet på førstesalen. Cirka 1.000 besøgende bliver det til om året – for det meste tirsdag og torsdag kl. 9-12. I samme tidsrum kommer en formand og 12 pensionerede håndværkere – alle frivillige. Stedet er selvejende og drives for fondsmidler, private tilskud og indtjening på forskellige opgaver. Her udføres især metalarbejde – for eksempel bæltespænder og morgenstjerner til vægterlauget i Maribo, låger til Minibyen Maribos udstilling og taskehængere i messing til Vartov-kirken i København. Vedligehold af bygningen fylder også på arbejdslisten, og så har man en aftale med kommunen om at rundvise lokale skoleklasser.

Motoren er centrum

Alle skal lige ud og se, hvor langt tilbygningen er kommet, og på vej tilbage fordeles et par af dagens opgaver: et håndtag skal bukkes til porten på tilbygningen, og der skal bruges rustfrie spændskiver. "Vi skal have gang i motoren," siger Erhardt Tonnesen til Niels Thomsen. Den firetaktede dieselmotor, som er stedets hovedattraktion, skal tændes til ære for journalisten fra Danske Museer.

↑ På værkstedets førstesal er en udstilling af gamle værktøjer. Her har både skomagere, hjulmagere, smeden og bondemanden sin plads. Alle genstandene er registreret, så vidt muligt med årstal og proveniens. Poul Erik Thomsen viser af og til besøgende rundt. Her står han med vinduesmagerens grej til at lave false.

Foto: Erhard Tonnesen

→ Niels Thomsen ved siden af det store svinghjul. Den firecylindrede motor fra 1935 stod oprindeligt på Lejre Vandværk, men er en motor af samme type som den, der indtil 1960 forsyndede Holebys borgere med strøm.

Foto: Pernille Thomsen

Mænd og motor med samme historie

Dieselmotoren er lavet på fabrikken på den anden side af vejen. Fabrikken, eller *dieselen*, som den bliver kaldt blandt lokale, blev grundlagt af den flittige smed Hans Christoffersen i 1902. Han dør i 1908, og i 1916 sælges fabrikken til et selskab, der senere bliver en del af Burmeister og Wain, B&W. Dengang var B&W-koncernen en af verdens største producenter af dieselmotorer, og fabrikken fik navnet Holeby Dieselmotorfabrik. I løbet af årene ændrede fabrikken navn mange gange og blev til slut en del af den tyske MAN AG-koncern.

Produktionen i Holeby lukkede i 2004. Dengang skrev man i lokalavisen, at hvis en tilsvarende fabrik i København lukkede, ville det svare til 45.000 arbejdspladser. For mange i lokalområdet var det deres eneste arbejdsplads, og 30-, 40- og 50-årsjubilæer var ikke udsædvanlige. Niels Thomsen nåede sit 32-års jubilæum, og han er ikke den eneste på værkstedet, for hvem *dieselen* både er faglighed, fællesskab og lokalhistorie.

Fællesskab og formål er drivkraften

Der er leben i værkstedet. Der bliver klippet metalplader, der er gang i essen, og flere er i sving ude ved tilbygningen. Kompressoren til motoren larmer, så dagens pause bliver signaleret med en håndbevægelse, der indikerer kaffe. Karl Jørgensen har købt wienerbrød. Det er som regel også ham, der sørger for sild til frokosten sidste

↑ Arne Kirkbach på 80 år er værkstedets ældste frivillig. Her har han gang i essen, som blev installeret, da Det Historisk Arbejdende Værksted overtog bygningen i 1969.

Foto: Erhard Tonnesen

torsdag i måneden. Mændene stuver sig sammen i kaffestuen og langer til. Side om side bliver det tydeligt, at logoet fra MAN er en fællesnævner på arbejdstøjet.

Alle er enige om, at det er en fordel, at de kommer fra den samme arbejdskultur og kender hinanden. På spørgsmålet om, hvilken indflydelse det har, når der kommer gamle arbejdskolleger og spørger om en plads som ny frivillig, er svaret tøvende. "Vi taler om det," forklarer Erhardt Tonnesen. "Hvis der er en, der vender tommelfingeren nedad, så snakker vi måske om det igen på et andet tidspunkt."

Det er fællesskabet og det sociale, der er centralt. Det handler om at komme op af sofaen og få noget adspredelse. "Her glemmer man, at man er ved at blive gammel," siger Erhardt. De andre nikker, og en tilføjer, at det jo heller ikke kan nytte noget, at konerne har dem hængende om benene hele tiden. "Mænd skal mødes om et formål. Det er ikke nok bare at drikke kaffe," konstaterer Erhardt Tonnesen. Der nikkes. "Det er jo rart, at det, vi laver, også kan bruges til noget," siger Karl Jørgensen.

Imens de sidder over kaffen, kommer flere lokale med opgaver. En mand skal have drejet nogle bolte, han skal bruge til sit papegøjebur. En handicapledsager er kommet for at få udskiftet et spændehåndtag til et bocciastativ. Hun forklarer, at boccia er ligesom petanque, bare med hjæl-

↑ Poul Erik Thomsen er ved at bukke et håndtag til porten på en ny tilbygning. Han har været frivillig på værkstedet i syv år og kommer for adspredelsen og for at dyrke interessen for det gamle håndværk.
Foto: Erhard Tonnesen

EN ANEKDOTE FRA DET HISTORISK ARBEJDENDE VÆRKSTED

Det Historisk Arbejdende Værksted gemmer på mange gode lokalhistorier. På billedet ses fem håndlavede dirke, alle lavet af Holebys urmager Holger Bernhard Henry Jensen i årene omkring 1943. Urmager Jensen brød ind hos folk ved hjælp af

falske nøgler og hjemmelavede dirke. Hvis de ikke virkede, brugte han et lille sneglebor til at bore et hul i vinduesrammen lige under eller over haspen. Indbrudstyven var omhyggelig og satte altid en træprop i hullet, bar maske og handsker og stillede sirligt ting, som havde været nødvendige at flytte, tilbage – for eksempel blomsterne i vindueskarmen. Ting, han stjal, kunne han godt finde på at levere tilbage, hvis folk beklagede sig meget. I oktober 1944 havde Holebys borgere fået nok af de mange indbrud. Politiet var gået under jorden grundet krigen, og man besluttede at oprette et privat vagtværn. Initiativet blev taget af Holeby Dieselmotorfabrik, og på den første nat i aktion blev urmager Jensen pågrebet. I datidens aviser blev han døbt Lollands borende X. Kilde: En planche på Det historisk Arbejdende Værksted

pemidler. Det er vigtigt, at udstyret er i orden, for den handicappede er på landsholdet i boccia. Mens Erhardt går ud for at finde en nyt håndtag til det speciallavede udstyr, fortæller handicap-hjælperen stolt, at de sidste weekend gik fra en 89.-plads til en 43.-plads på verdensranglisten. Det slidte håndtag er ikke uden betydning.

Næste generation

Den yngste i gruppen er 66 år, men Erhardt Tonnesen er ikke bekymret for fremtiden. "Da Helge, Jørgen og Poul, som startede værkstedet, var ved at være trætte af dage, var man også bekymret for, hvordan det skulle gå. Men så kom der en ny flok. Det har ændret værkstedet, fordi der nu er andre interesser for håndværket, der er kommet til. Og nye idéer," forklarer han. Hans bekymring går mere på, at den næste generation ikke findes, når det kommer til håndværket. Derfor er det vigtigt at gøre sig klar, at værkstedet måske i fremtiden skal bruges af kunsthåndværkere, guld- og sølvmede eller andre håndværkere: "Tanken med den nye tilbygning er, at det skal indrettes til blikkenslagerværksted. Jeg ved, at der håndværksmæssigt er interesse for det i lokalsamfundet."

De tre timer er gået, og dagen slutter i kaffestuen med en øl eller sodavand efter eget valg. Gårsdagens udsendelse om slaveri når lige at blive diskuteret og perspektiveret, inden lyden af tomme dåser rammer bordet. "Nu må jeg hellere køre hjem, inden hun sætter min mad ud til hunden," siger Christian Tofte, der ikke er fast frivillig, men bare har været med i dag for den gode snak.

↑ Det Historisk Arbejdende Værksted i Holeby har til huse i byens gamle elværk fra 1911. Elværket startede som et andels-selskab, fordi man ikke ville holde sig tilbage fra de andre byer, der begyndte at få strøm. Fællesskabet er stadig centralt, når det kommer til de frivillige og deres motivation for at komme på værkstedet.

Foto: Erhard Tonnesen

Et levende kunstmuseum med lokal forankring

Af **Mette Ladegaard Thøgersen**
ph.d. i historie, leder af Johannes Larsen Museet

De frivillige på Johannes Larsen Museet er gode ambassadører for museet og sikrer en stærk lokal forankring. Og så bidrager de med en hands-on-dimension, der holder kunstnerhjemmet levende og rækker ud til en bred målgruppe.

Johannes Larsen Museet åbnede i 1986 i Alhed og Johannes Larsens smukke kunstnerhjem på Møllebakken i Kerteminde. Museet består af kunstnerparrets villa, atelier og have, som tilsammen udgør et 'gesamtkunstwerk', mens udstillingsbygningerne, Samlingen og Vingen tegner det moderne kunstmuseum med skiftende udstillinger. Museet består således både af et historisk miljø og et kunstmuseum med en stor samling af værker af Fynbomalerne samt nyere landskabs- og fuglekunst. Museets gæster inviteres indenfor i det autentiske miljø, der på mange måder også er en nøgle til at blive indført i kunsten. Her oplever gæsterne den store skønhed og særlige ro, der kendetegner hele museet. Ikke via elektroniske apparater, men ved at åbne sanserne og bare være til stede i nuet.

Men hvordan kan man værne om det autentiske miljø, så gæsterne kan fornemme den særlige Larsen'ske ånd, og samtidig gøre museet levende? Det spørgsmål er der naturligvis ikke noget entydigt svar på, men de seneste år har vi arbejdet målrettet på at bruge den lokale forankring som løftestang for at skabe et levende kunstnerhjem

og et kunstmuseum for alle. I denne proces har det været en klar strategi at indlede et samarbejde med en stor skare af frivillige fortrinsvis fra lokalområdet. Holdet tæller pt. ca. 85 frivillige, som fordeler sig på 12 forskellige grupper.

I det følgende vil jeg give tre eksempler på frivillig-projekter og afslutningsvis komme med nogle mere generelle refleksioner over vores erfaringer med frivillige.

Frivillige værter i villaen

I Larsen-parrets villa fra 1901-02 kommer museumsgæsten helt tæt på kunstnerparret og deres liv. Det er her, man fornemmer, at man er 'gæst' i et hjem og ikke bare 'besøgende' på et museum. For at styrke den oplevelse oprettede vi i 2016 et frivilligt værts- og værtindekorps, som har til opgave at byde gæsterne velkommen til villaen og bede dem om at tage overtræksko på. De frivillige tager også en sonderende runde i villaens mange rum for at se, om alt er, som det skal være. Værtskorpsset har gennemført et introduktionsforløb, som gør, at de kan svare på de mest almindelige spørgsmål; og hvis ikke de kan det, henviser de videre til museets faglige personale. Til gengæld kan vi begrænse skiltningen til et minimum, så illusionen om at være i et kunstnerhjem kan opretholdes. Der er ca. 30 værter/værtinder i alt, som tager vagter på skift.

Værtskorpsset har generelt været en stor succes. Af gæsternes tilbagemeldinger kan vi se, at de sætter stor pris på at blive budt velkommen af et 'rigtigt' menneske – og ikke bare får stukket en tablet i hånden. Der er også meget positive tilbagemeldinger på, at der altid er nogen, man kan spørge. Og så er der en klar præventiv effekt: De frivillige holder øje med genstandenes tilstand, og vi har haft markant færre tyverialarmer i åbnings-tiden, siden værtskorpsset blev indført. Ligeså oplever vi nu stort set aldrig, at gæsterne tager mad og drikke med ind, og det sker helt uden formanende forbudsskilte. Værtskorpsset er en succeshistorie om, hvordan både bevarings- og formidlingsindsatsen har fået et løft helt i stedets ånd takket være en gruppe frivillige, som i den grad har blik for det gode værtskab.

Frivillige brodøser

Vikingsmuseet Ladby, en af Østfyns Museers andre afdelinger, har haft en gruppe af frivillige syersker, såkaldte 'brodøser', tilknyttet i hele syv år, hvor de har syet et smukt Ladby-tapet med inspiration fra Bayeux-tapetet. Da tapetet var færdigt i efteråret 2017, blev det udstillet på Johannes Larsen Museet. Udstillingen blev en stor succes med mange gæster fra nær og fjern, som gerne ville møde brodøserne og se tapetet. Efterfølgende har mange af brodøserne sagt ja til at fort-

↑ Brodøser tegner mønsteret af.
Foto: Ole Friis

FAKTA

Johannes Larsen Museet var tidligere en del af Kerteminde Museum og har siden 2009 været en del af Østfyns Museer, der desuden har to andre fyrtårne: Nyborg Slot og Vikingemuseet Ladby. Museet har to museumsforeninger, Kerteminde Museumsforening og Nyborg Museumsforening, som tilsammen tæller hele 3.600 medlemmer. De to foreninger er i høj grad med til at forankre museet i lokalsamfundet.

Der er knyttet ca. 85 frivillige til Johannes Larsen Museet, som hjælper til med mange forskellige opgaver, primært værts- og formidlingsopgaver samt praktiske opgaver.

Museets frivillige fordeler sig på forskellige grupper:

- Værter/værtinder i villaen, Alhed og Johannes Larsens hjem.
- Værter/værtinder i særudstillinger i udstillingsbygningen Vingen.
- Rundvisere.
- Frivillige, der hjælper til ved ferieaktiviteter for børn.
- Møllegruppe: vedligeholdelse af Svanemøllen fra 1853.
- Havegruppen: passer Larsens køkkenhave og inviterer på smagsprøver.
- Brodøser: syersker, der syr kopier af tekstiler, f.eks. duge, tehætter og viskestykker.
- Dyregruppe: har bygget hønsehuse, fuglekasser og foderbræt. Tæller også fugle i haven.
- Praktiske opgaver: forefaldende praktiske opgaver, senest reparation af gamle havemøbler.
- Arrangementsgruppe: hjælp til ferniseringer og arrangementer.
- Kuvertgruppe: fletter kuverter af gamle plakater og pynt til juletræet.
- Arkivgruppe: deltager i at transkribere museets store samling af kunstnerbreve. Foregår på Kerteminde Byhistoriske Arkiv.

sætte samarbejdet med Johannes Larsen Museet om nye syprojekter, og aktuelt arbejder de med syopgaver i villaen. Her har der tidligere været mange duge, lyseduge, viskestykker etc., som har været med til at give hjemmet liv og karakter. Desværre er originaltekstiler meget følsomme, og derfor er de i samråd med museets konservator flyttet på magasin. Men brodøserne råder bod på det ved at sy kopier af de gamle tekstiler. De sidder i selve villaen, alt imens de fortæller om deres arbejde med nål og tråd i hænderne. På de færdige kopier fremgår det tydeligt, at der er tale om en kopi, f.eks. at denne lysedug er en kopi udarbejdet af NN i 2018 efter original af XX. Ved at få tekstiler tilbage i villaen kan vi bevare fornemmelsen af hjemlighed, mens de originale forlæg sikres på forsvarlig vis. Og så er der oven i købet 'hands-on'-formidling af høj kvalitet undervejs.

Larsens nye køkkenhave

Bag Johannes Larsen Museets mølle, Svanemøllen, anlagde vi for et par år siden 'Larsens køkkenhave'. Alhed og Johannes Larsen gik meget op i god mad og ikke mindst gode, lokale råvarer. De dyrkede selv det meste og købte resten hos mølleren. Larsen-parret var meget moderne og

← Larsens pibe og
buket i den røde stue.
Foto: Flemming
Wedell

spiste længe før alle andre f.eks. grøn salat, majs, artiskokker og blå kartofler. Den historie kan nu formidles takket være en gruppe af frivillige, som hver onsdag mødes for at passe køkkenhaven. Haven er også tilgængelig for museets gæster, som gerne må slå sig ned på en af bænkene og smage på jordbær, ærter, eller hvad der nu er i sæson. En gang om måneden i sæsonen inviterer de frivillige på smagsprøver fra køkkenhaven, hvor der typisk kommer mellem 50 og 150 gæster forbi. De frivillige dyrker også grøntsager og krydderurter til museets café, Kaffehuset, ligesom de er leveringsdygtige i friske blomster til buketter på museet. Det er også havegruppen, der har plukket alle museets æbler, og i efterårsferien stillede de op med æblepresse, så børn og voksne kunne fremstille deres egen most.

Ressource og investering

De frivillige ildsjæle tilfører Johannes Larsen Museet masse liv og dynamik, og vi får løst nogle opgaver og igangsat projekter, som vi ikke kan afsætte lønmidler til. De frivillige er gode formidlere, ofte 'hands-on', og rækker derved ud til en bred målgruppe. Og så er de særdeles gode ambassadører for museet.

Men hvad får de frivillige så igen? Først og fremmest bliver de en del af museet. Helt konkret får de 'arbejdstøj' i form af en T-shirt, vest eller jakke med museets logo på. De bærer tøjet stolt

og ses ofte i Kertemindes bybillede – og det er jo den slags rygmærker, man bliver rigtig glad for at se. Endvidere får de frivillige gratis entré, en årlig udflugt, museets publikationer, invitationer til arrangementer og rabat i museumscafé og -butik.

En sjælden gang sker det, at de frivillige bliver så optagede af et projekt, at de gerne vil tage det fulde ejerskab. Her har det været en stor styrke, at vi for små tre år siden indførte skriftlige aftaler mellem museet og den enkelte frivillige, hvoraf opgavefordelingen og de institutionelle rammer tydeligt fremgår, så vi på den måde på forhånd får afstemt forventningerne. Det fremgår også af aftalen, hvilken organisatorisk sammenhæng den frivillige indgår i. Til hver enkelt gruppe er der knyttet en lønnet tovholder, som koordinerer arbejdet og sørger for, at der f.eks. er de fornødne materialer til rådighed, ligesom vi har en lønnet frivilligkoordinator knyttet til. 'Kontrakten' giver endvidere mulighed for at have et ansættelseslignende forhold med de frivillige, som gør, at de også kan dækkes af museets forsikring.

Johannes Larsen Museet kunne godt drives uden frivillige, men gæsterne ville langtfra få den kvalitetsoplevelse, vi tilbyder i dag. Vi anskuer samarbejdet med de frivillige som en stor ressource, som vi værner om, men også som en investering, der skal postes både tid og lønkroner i. Til gengæld har vi – ikke mindst takket være de frivillige – et levende kunstmuseum for alle.

Hvordan optimerer du udnyttelsen af din tilgængelige plads?

Bruynzeel Storage Systems A/S hjælper dig med at få plads til mere opbevaring på den plads der er til rådighed. Stort eller småt - vi ser på helheden og skaber en skræddersyet løsning der passer perfekt til dine behov. Vort brede produktsortiment sikrer en komplet løsning der gør din tilærelse enklere.

Vi tilbyder et gratis og uforpligtende besøg af vore erfarne indretningsekspertes. Kontakt os for mere info og reservation.

www.bruynzeel.dk/museum info@bruynzeel.dk Tlf. +45 46 33 00 20

 bruynzeel storage systems

FrivillighedsAkademiet

FrivillighedsAkademiet er Danmarks førende uddannelsestilbud til frivillige inden for kulturarven

Sæt kryds i kalenderen!

Den 23. og 24. marts 2019 afholder FrivillighedsAkademiet et stort kursus for frivillige. Kurset er for frivillige der ønsker at blive bedre til at formidle vores fælles kulturarv - og ønsker at møde andre i samme situation.

Følg os på

 www.frivillighedsakademiet.dk

 [/frivillighedsakademiet](https://www.facebook.com/frivillighedsakademiet)

Hvad er FrivillighedsAkademiet?

- Vores ambition er, at uddanne og opkvalificere frivillige ildsjæle og koordinators, der formidler den danske kultur- og naturarv.
- Vi afholder kurser der understøtter alle de opgaver og udfordringer frivillige og frivilligkoordinators kan opleve på museer, arkiver, historiske bygninger m.m.
- De fleste af vores kurser er gratis, når man er tilknyttet en kulturinstitution.

www.frivillighedsakademiet.dk

 RINGKØBING-SKJERN
MUSEUM
levendehistorie.dk

 FrivillighedsAkademiet

KOMMENTAR

Frivillighed og fællesskab på museerne

Af **Mette Bock**

kulturminister, Liberal Alliance

Det går godt! Vi er i disse år vidne til en imponerende positiv udvikling på de danske museer. Efter tal fra Danmarks Statistik er antallet af årlige gæster på de statslige og statsanerkendte museer mellem 2008 og 2017 steget fra ca. 8 mio. til ca. 12 mio. En del af stigningen afspejler en konsolidering af museumslandskabet, hvor statsstøttede museer har fået ansvaret for flere udstillingssteder, men der er ingen tvivl om, at museerne tiltrækker væsentligt flere gæster end tidligere.

Jeg håber og tror, at det er en udvikling, der kommer til at fortsætte. Museerne kan give os noget, som vi har brug for – og vil få endnu mere brug for fremover. Museerne giver os en oplevelse af det autentiske, de giver os formidling på et solidt og nuanceret grundlag, og de giver os et fysisk rum, hvor man som familie eller venner kan få en samtale og en fælles erkendelse.

Men der er også udfordringer, der skal håndteres. Selv om museerne konsolideres og professionaliseres, har vi brug for at bevare båndet mellem museer og lokalsamfund, der har gjort så meget for det danske museumsvesen gennem tiden. Vi har brug for at fastholde museernes udgangspunkt i brugernes horisont og livsverden.

Vi kommer heller ikke uden om, at det statslige tilskud til museerne ikke stiger i disse år. Vi lever – lykkeligtvis – længere og længere, men det skaber et stort pres på de statslige udgifter, som nødvendiggør en hård prioritering. Derfor sker der en omprioritering, som også rammer museerne, selv om jeg arbejder for, at der også kommer penge retur til nye projekter. Museerne er derfor nødt til at blive endnu bedre til at hente indtægter og eksterne ressourcer

↑ **Mette Bock**
Foto: Bjarke Ørsted

”

Med deres entusiasme bringer de frivillige nye ressourcer ind i museumsvesenet.

– og der er jo også noget sundt ved, at man har en stærk tilskyndelse til at række ud til sin omverden.

De udfordringer, som museerne står over for, kan de sagtens klare. Og det skyldes ikke mindst de mange museumsfrivillige, der præger vores museumsvesen og har gjort det i hele dets historie.

Inden for filosofien og samfundsvidenskaben, hvor jeg er uddannet, taler man ofte om 'civilsamfundet' som den sokkel, som både stat og marked står på. Grundlaget for, at både den offentlige og den private sektor fungerer så godt, som de gør i Danmark, er, at de bygger på et samfund af borgere, der føler sig forpligtet på hinanden, og som føler sig forpligtet på de værdier, vi er fælles om.

Det frivillige arbejde på museerne er en af de klareste manifestationer af den forpligtelse over for og kærlighed til det, vi er fælles om. Det, der kan få os til at tale sammen og være sammen. Det, som museerne repræsenterer i lokalsamfundet.

Med deres entusiasme bringer de frivillige nye ressourcer ind i museumsvesenet. Både meget konkret i form af bidrag og arbejdskraft, men ligeså væsentligt ved at skabe og vedligeholde båndet til lokalsamfundet. Og ikke mindst ved at sikre, at museumsdrift ikke bare bliver et erhverv og en akademisk disciplin, men en formidling af kunst, kultur og natur med udgangspunkt i vores almenmenneskelige trang til at kende og forstå verden og vores dybe behov for at skabe den forståelse i fællesskab.

FAABORG FLYTTEFORRETNING JUST JUSTESEN

Kunsttransport
Personlig interesse og
professionelt arrangement

TLF. 62 61 11 66

Chr. d. IXs Vej 13 · 5600 Faaborg
info@just-justesen.dk · www.just-justesen.dk

Gallerireol med netdøre

Effektiv opbevaring med op til 400 m²
ophængsplads på blot 50 m² gulvareal.

SCAN-FLEX
Indretning med omtanke

Hjulgagervej 11 • DK-4300 Holbæk
Tlf. 59 18 63 63 • Fax 59 18 66 14
info@scan-flex.dk • www.scan-flex.dk

INTERESSERT I MUSEUMSSTOFF FRA NORGE?

Abonner på Museumsnytt
Kun 300 NOK
www.museumsnytt.no

UtställningsEstetiskt Forum

ESTETIK
UTSTÄLLNING
KRIK
VÄRLDEN
FORUM
DISKUSSION
MUSEUM
RECENSION
KULTUR
FOKUS
TEORI
TIDSKRIFT
SAK

www.ueforum.se

SVERIGES ENDA TIDSKRIFT OM
MUSEER OCH UTSTÄLLNINGSKRIK

KOMMENTAR

Museumsfusionerne er gået for vidt

Af John Holmer

formand for SAMMUS, Sammenslutningen af Museumsforeninger i Danmark

Statens krav om fusioner har visse steder hverken gavnet museets økonomi eller indsamling, registrering, bevaring, forskning og udbredelse af den lokale kulturarv. De store museumsfusioner har mange steder undermineret det lokale tilhørsforhold og samarbejdet med de lokale.

Omorganisering, driftsfaglig fokusering på ledelse og fortætning af museumsstrukturen de seneste otte år blandt statsanerkendte museer har mange steder haft gavnlige værdier. For de museumsfrivilliges vedkommende er det især sammenlægninger, hvor de er blevet inddraget i ledelsen, der har været succesfulde. De gode eksempler er Ringkøbing-Skjern Museum, som har Frivillighedsakademiet, og Østfyns Museer, som har mere end 3.000 venner i støtteforeningen. Begge steder har de frivillige fastholdt majoriteten i museumsbestyrelserne.

Museerne på Sjælland valgte at følge Lars Liebst-rapporten slavisk. Nogle af de største fusionsmuseer er Museum Vestsjælland, seks museer med 11 besøgssteder, og Museum Sydøstdanmark, tre museer med otte besøgssteder. Disse fusioner fra 2010-15 er gennemført kort tid efter, at man sammenlagde museer i forbindelse med oprettelse af de nye storkommuner i strukturreformen af 2005-07. Efter fusionerne ændredes museumsvedtægterne på Sjælland i henhold til Lars Liebst-udvalgets rapport, så fagpersoner inden for økonomi, jura og ledelse samt kommunalpolitiske repræsentanter udskiftede museumsvenner og -foreninger, som var de oprindelige ejere og driftsledere af museerne. Adskillelsen mellem de frivillige og fusionsmuseet blev total. Det skete fortrinsvis på Sjælland og tankevækkende nok kun få steder i Jylland og på Fyn.

Det nye fusionsmuseum med øget økonomisk råderum har ikke alle steder været heldigt for den lokale kulturarv og samhørighed. Kommunernes og de nye professionelle museers fokusering på lokale fyrtårne frem for lokalhistoriens mange små kulturhistoriske nedslag har ikke været positivt for bevaring og formidling af den samlede kulturarv. Fra at være garant for bevaring, udredning og formidling af den lokale kulturarv varetager fusionsmuseet nu turismens museale fyrtårne og bliver en spiller i den tidstypiske oplevelsesindustri. Et karaktertræk på danskernes oprindelige museumsforståelse og kulturdannelse.

Tab af tilhørsforhold

Museum Sydøstdanmark er en fusion af Museerne Vordingborg, Næstved Museum og Køge Museum. Museer, der hver især repræsenterer lokalbefolk-

”

Det nye fusionsmuseum med øget økonomisk råderum har ikke alle steder været heldigt for den lokale kulturarv og samhørighed.

ninger, som har deres egen historie og identitet. Hvorledes skal en bestyrelse i det daglige kunne overskue kulturarv fra så stærke identiteter som Køge (50.000 indbyggere), Næstved (90.000 indbyggere) og Vordingborg (43.000 indbyggere)? Når museumsbestyrelsen har fravalgt den direkte kontakt med museumsforeninger og civilsamfund, mister de vigtige kompetencer. Resultatet er, at museet taber besøgstal på alle niveauer, og museumsforeningerne mister medlemmer. Fusionsmuseet har mistet sit lokale tilhørsforhold og forankring.

Afskrivning af de frivillige

For nylig foreslog Slots- og Kulturstyrelsen museumsbestyrelsen i Museum Sydøstdanmark at frasælge to besøgssteder: Museumsgården i Keldbylille på Møn og Køng Museum. Opfyldes museumslovens fem søjler da ikke her? Bruges penge og fokus andre steder? Det er ikke fusionsmuseet, der driver en vigtig og afdækkende forskning på Køng Museum. Det sker ved hjælp af kvalificeret frivillig ekspertise, som Slots- og Kulturstyrelsen sikkert ikke er bekendt med. I første omgang afviste museumsbestyrelsen frasalget af Køng Museum og Museumsgården. Holder det i længden?

Afdækning af og forskning i et spændende møllesystem tilbage fra middelalderen af fem vandmøller i Vintersbølle-skoven øst for Vordingborg sker ligeledes uden fusionsmuseets medvirken. Ligesom kommunens mange mølleforeninger rundt omkring lever deres eget liv. Stederne er enestående og unikke for den lokale historie og befolkning. De drives og udforskes af frivillige og er højt skattet.

”

Fra at være garant for bevaring, udredning og formidling af den lokale kulturarv varetager fusionsmuseet nu turismens museale fyrtårne og bliver en spiller i den tidstypiske oplevelsesindustri.

LARS LIEBST-RAPPORTEN

Lars Liebst-rapporten er udarbejdet i 2010 af et udvalg under Kulturministeriet. Rapporten handlede om den nødvendige, gode ledelse i kulturinstitutioner, som modtager offentlig støtte, og anbefalede, at gamle interesseforeninger ikke genvælges.

↓ Museumsforening Sydsjælland og Møns årlige udflugt til Museumsgården i Keldbylille, Møn.
Foto: John Holmer

Fondsbestyrelsen for Rødeled Pottemagermuseum i Præstø, hvor Museum Sydøstdanmark er repræsenteret, har sat Danmarks ældste 'lervarefabrik' til salg! Museet vil tømme Pottemagermuseet for museale genstande og sætter dem velsagtens på depot. Herefter er ejendommen en tom skal uden historie og derfor ligegyldig som kulturarv. Men stedet er et vidne om tre ubrudte generationer af pottemagere fra 1888. I Næstved har man forladt en af Næstveds ældste middelalderbygninger 'Boderne' midt i Næstved for at flytte samlingerne til det nye Holmegaard Glasværk. Et nyt fyrtårn. Reaktionen fra den lokale museumsforening var: "Vi er glade for, at museet ikke er rykket lige så langt væk, som da man flyttede Sydsjællands museumsgenstande fra Vordingborg til Stege på Møn."

Museernes DNA må rehabiliteres

Min kritik er principiel og henviser primært til de kulturhistoriske museer, som udgør over halvdelen af nationens museer, og hvor museets kontakt til lokalbefolkningen er afgørende for opfyldelse af museumsloven. Som en erfaren museumsleder udtalte: "Det lokale museum får via frivillige tilført lokale kompetencer – en viden, som et professionelt museums menneske aldrig får – den viden findes kun i den lokale befolkning. Den er byggestenene for det lokale kulturhistoriske arbejde mest inden for nyere tid, men også hvad angår middelalder og oldtid."

Nogle museumsfusioner må genovervejes. Måske skal staten kun støtte store kulturhistoriske museer af national interesse. Måske skal kommunerne kun støtte og koncentrere sig om de lokale kulturhistoriske aktiviteter inden for egen kommunegrænse, så befolkningerne igen kan få nærvær til egen historie. Faglige aktiviteter, som arkæologien, kan sagtens gå på tværs af museerne og ligge under staten. Der er endvidere generelle nationale interesser, staten bør blande sig i. Som f.eks. at sikre at museernes DNA forbliver intakt. At sikre frivillighedssegmentet på museerne. Det gøres helt aktuelt ved, at kulturministeren igangsætter en udredning af de moderne museumsfrivillige som pendant til Lars Liebst-rapporten.

Voxpop

Hvad siger museerne om dét at have frivillige?

Af Pernille Thomsen
journalist, Danske Museer

Frivillige er de bedste ambassadører udadtil, man kan tænke sig

- Anne Højer Petersen, museumsdirektør
- Fuglsang Kunstmuseum, Lolland
- Antal frivillige: ca. 50, hovedsageligt pensionister fra foreningen Aktive Venner

Hvilke opgaver udfører jeres frivillige typisk?

Museet definerer en række opgaver, som vi ønsker hjælp til. De fleste er runderende week-endvagter, cafémedhjælpere, plakatuddelere i vores lokalområder og tager sig af en række faste opgaver på museet. Desuden er Venneforeningens bestyrelse selv meget aktiv med at hverve nye medlemmer (p.t. ca. 1.715), skabe nye medlemsaktiviteter, varetage nyhedsbrev og meget andet.

Hvad giver det jeres museum at have frivillige tilknyttet?

Det giver os ikke alene stor praktisk hjælp, men også en række lokale borgere, der får et særligt forhold til museet. Indblikket i museets mangfoldige og travle hverdag giver mere

ejerskab – og de allerbedste ambassadører udadtil, man kan tænke sig!

Hvordan er interessen for at blive frivillig hos jer?

Vores frivillige blandt de eksisterende Aktive Venner er meget trofaste og hjælpsomme, men vi kunne godt ønske os, at gruppen var lidt større, for åbningstiden er lang for ældre ben, bl.a. i vagt- og caféfunktion. Vi mærker, at der er meget bud efter frivillige, ikke kun fra andre kultur- og fritidsorganisationer, men inden for de senere år også fra offentlige institutioner, f.eks. ældre- og plejesektoren.

Er der nogle udfordringer ved at have frivillige?

Alle frivillige er og kan noget forskelligt. Museum og medarbejdere skal både ville og kunne rumme denne forskellighed. Man skal også huske, at frivilligt arbejde ikke er gratis; det koster arbejdstimer i oplæring, planlægning og orientering samt forplejning eller smågaver undervejs – og så man skal huske at sige tak! Det lyder banalt, men anerkendelse af den frivillige indsats betyder meget i den gode relation mellem frivillig og museum.

Vi bruger almindelig afbureaukratiseret sund fornuft

- Erik Kromann, museumsleder
- Marstal Søfartsmuseum, Ærø
- Antal frivillige: 30-40, hvoraf 10 kommer ugentligt

Hvad bruger I frivillige til?

Vi bruger frivillige til en bred kategori af opgaver. For eksempel registreringsopgaver, arkivalier og fotos, pasning af butikken, rundvisninger og pasning af besætningens kabys og messe. Kaffe-pauserne er en stor del af museets sociale liv, så dét er især vigtigt. Vi har også frivillige omkring istandsættelse, vedligehold af museets bådmotorsamling og ugentlig publikumstilgængelig opstart af motorerne. Og mange andre opgaver, der findes på et museum som vores.

Hvad giver det jeres museum at have frivillige tilknyttet?

Det giver god ambassadørefekt, at vi har mange frivillige, og det gavner opbakning til museet og opmærksomheden om dets virke. Omvendt giver det også museet føling med omgivelserne. På den faglige side styrker det museets forankring i lokal- og fagmiljøet, altså søfarten, og det underbygger det omgivende samfunds og søfartsmiljøets ejerskab, medansvar og medindflydelse på egen kulturarv. Dertil skal det siges, at de frivillige også løfter arbejdsopgaver, som museet umuligt kunne køre på samme omdrejninger uden de ekstra hoveder og hænder.

Hvordan er interessen for at blive frivillig hos jer?

Den er stor. Folk vil gerne yde en indsats for den fælles kulturarv og deltage i det sociale liv på museet.

”
Det giver os ikke alene stor praktisk hjælp, men også en række lokale borgere, der får et særligt forhold til museet.

Anne Højer Petersen

”

De frivillige løfter arbejdsopgaver, som museet umuligt kunne køre på samme omdrejninger uden de ekstra hoveder og hænder.

Erik Kromann

”

På Mors er alle frivillige – det er man bare.

Anne Heide

Har I en frivillig-politik eller anden organisering?

Vi bruger almindelig afbureaukratiseret sund fornuft.

Er der nogle udfordringer ved at have frivillige tilknyttet?

Ikke indtil nu – der har været frivillige tilknyttet i hele museets levetid. Skulle der vise sig et utilsigtet vildskud, kan vi bare afmønstre vedkommende, men det har vi ikke oplevet. Der har kun været positive 'udfordringer'.

Frivillige skal have et klap på skulderen – gerne flere og ofte

- Anne Heide, formidlingsinspektør og arkivar
- Museum Mors
- Antal frivillige: 15-20 stk. med samme hårfarve: grålig

Hvad bruger I frivillige til?

Hos os bruges frivillige hovedsageligt på vores landbrugsmuseum og på det lokalhistoriske arkiv. På Landbrugsmuseet mødes en gruppe ældre damer en gang om ugen om opgaver som at bage æbleskiver, stå for mad og oppyntning til f.eks. høstfest og julefest. Til selve arrangementerne kommer der typisk ekstra frivillige. På de lokalhistoriske arkiver bruger vi frivillige til at scanne billeder på arkivet og registrere.

Hvad giver det jeres museum at have frivillige tilknyttet?

For det første ville vi ikke nå alt det, de når, og det ville ikke kunne lade sig gøre at lave de store arrangementer. For det andet er de gode ambassadører, og de er gode til at fortælle, at hos os skal man komme, fordi her er hyggeligt. De trækker folk til arrangementer, og på et lille museum på en ø er det godt at have noget velvilje.

Hvordan er interessen for at blive frivillig hos jer?

Der er ikke problemer med at få frivillige. I den faste gruppe skal vi for eksempel ikke være flere lige nu, for der skal også være noget at lave. Derudover er der aldrig problemer med at få folk til at komme og hjælpe til arrangementerne. Der er altid nogle, der for eksempel vil give en hånd med at karte uld. Vores oplevelse er, at folk er stolte af at vise det gamle håndværk, hvis de kan. På Mors er alle frivillige – det er man bare.

Har I en frivillig-politik eller anden organisering?

Vi har ingen nedskreven politik, men vi har diskuteret, hvad de frivillige skal beskæftige sig med. De skal producere ting – museumsdelen og formidlingsdelen står museet for.

Er der nogle udfordringer ved at have frivillige tilknyttet?

Det er et stort arbejde at have frivillige. Man skal tage sig godt af dem, og det skal være hyggeligt at komme. Der skal være styr på tingene, og museet skal være til stede – især med et klap på skulderen, gerne flere og ofte. Det er nogle aktive ældre, vi har med at gøre, og der er mange tilbud til aldersgruppen, så vi skal være attraktive.

Vi har så godt som aldrig kunnet rekruttere frivillige

- Anne-Louise Sommer, museumsdirektør
- Designmuseum Danmark
- Frivillige: Som oftest ingen

Hvorfor bruger I ikke frivillige?

Det er ikke sådan, at vi har valgt *ikke* at bruge frivillige, men vi har så godt som aldrig kunnet rekruttere frivillige. Vi har ved et par lejligheder forsøgt at få nogle fra museets venneforening til at stille op. Det var meget svært, da de alle er aktive mennesker, der er engageret i andet. Det virker nemmere at få frivillige i provinsen, hvor der i en given by måske kun er et eller få museer, der er byens stolthed, og som alle med lidt ekstra tid gerne bakker op om. Der er så mange museer og kulturtilbud i hovedstadsområdet, som man kan engagere sig i, og det virker, som om folk her har mere end nok i egne gøremål. Designmuseets Venneforening

engagerer sig i egne initiativer, såsom at planlægge og afholde arrangementer for medlemmerne, snarere end at bistå museet med mindre, praktiske, nødvendige – og måske også lidt trivielle – arbejdsopgaver.

Har I haft frivillige på et tidspunkt?

Vi har fra tid til anden haft frivillige tilknyttet. Der har været tale om virkelig god og nyttig hjælp fra en pensioneret bibliotekar, der i perioder har haft en ugentlig dag på biblioteket. Vi har også haft et par damer med en tekstilbaggrund, der har assisteret i forhold til vores tekstilsamling – eksempelvis med registrering.

Vil du mene, at museet mister noget ved ikke at have frivillige?

Det er min fornemmelse, at frivillige er en vidunderlig ressource at have og det, der faktisk får en økonomisk stram hverdag til at fungere. Men jeg har ikke hørt om kolleger i hovedstadsområdet, der får substantiel hjælp fra frivillige.

”

Jeg har ikke hørt om kolleger i hovedstadsområdet, der får substantiel hjælp fra frivillige.

Anne-Louise Sommer

Behovet for en frivilligpolitik

Af Mogens Bo Henriksen, Benedikte Jeppesen,
Lise Kapper, Mette Kiilerich, Lise Gerda Knudsen, Anders Myrtue,
Lise Marie Nedergaard og Ida-Marie Vorre

Odense Bys Museer prioriterer samarbejde med frivillige højt, fordi de både yder en ekstra indsats og fungerer som ambassadører for museet. I fremtiden ligger der en opgave for museet i at blive endnu bedre til at vejlede og opkvalificere de frivillige – både fordi de selv efterspørger det og for at fastholde fokus på de frivilliges rolle som ambassadører.

↓ Landsbyens markarbejdere.
Foto: Charlotte Pedersen

Vi har cirka 210 frivillige fra foreningsorganiserede amatørarkæologer over praktiske hjælpere til formidlere af levende historie, der bidrager til museumsarbejdet med deres tid og engagement. Den ekstra arbejdsindsats sætter museet i stand til eksempelvis at lave langt mere formidling og flere registreringer end ellers. Mange frivillige kommer til museet med en anden faglighed og andre kompetencer end dem, der i forvejen er repræsenteret i medarbejderstaben. Således tilfører pensionerede trykkere, fingernemme kniplersker

↑ En af museets trofaste detektorførere gennemgår minutst muldlaget på et område, hvor museet har gennemført en arkæologisk udgravning.

Foto: Mogens Bo Henriksen

← Medlemmer af Dieselgruppen gør klar til at køre med motoren ved Thriges 150-års-arrangement. Foto: Odense Bys Museer

og mennesker med erfaring fra mange timer bag metaldetektoren museet flere ressourcer i form af tid, faglighed og personligt engagement. De frivillige medarbejdere fungerer desuden som vores bedste ambassadører udadtil. De deler begejstret ud af deres viden om det, der er deres personlige interesse og fritidsbeskæftigelse, men som samtidig er en del af museets centrale virkeområder. Dermed medvirker de til at skabe større viden om og interesse for museets arbejde i mange forskellige sammenhænge – også i befolkningsgrupper, som ikke er museernes traditionelle besøgende.

Interne forskelle i samarbejdet

Ved udgangen af 2014 nedsatte vi en arbejdsgruppe, der fik til opgave at formulere en politik for Odense Bys Museers samarbejde med frivillige. Formålet var "... at formulere nogle generelle retningslinjer, der sætter ramme for samarbejdet med frivillige ved Odense Bys Museer nu og fremover. Med en nedskrevet politik på området sikrer vi en fælles forståelse omkring samarbejdet både hos Odense Bys Museer og de frivillige medarbejdere". Det blev hurtigt tydeligt for gruppen, at der var store forskelle på, hvordan samarbejdet med frivillige medarbejdere blev håndteret: Der var forskel på opgaver, krav og goder, på hvor tæt knyttet de var til museet, og på hvordan de blev henvendt. En stor opgave blev derfor at finde den rette balance imellem på den ene side en form for ensretning, der skulle sikre fælles forståelse og vilkår, og på den anden side en anerkendelse af at forskelligheden er en styrke, som skal bevares.

FAKTA

I de seneste 20 år er antallet af frivillige samarbejdspartnere på Odense Bys Museer steget betydeligt. I 2015 påbegyndte Odense Bys Museer udarbejdelsen af en fælles politik på frivillighedsområdet. I Odense Kommune etablerede man desuden i 2013 et Center for Civilsamfund, der på tværs af kommunens forvaltninger havde til formål at "... gøre det let at være frivillig i Odense ... og involvere byens borgere og foreninger og arbejde på tværs af forvaltninger og fagområder". Se centerforcivilsamfund.dk.

I juni 2014 vedtog Odense byråd en civilsamfundsstrategi, der var udarbejdet i et samarbejde mellem borgere, foreninger og Odense Kommunes Center for Civilsamfund. www.bit.ly/2OFawde. Strategien har til formål at sætte en fælles retning for samspillet mellem den frivillige verden og kommunen. Interessen og behovet for en mere samlet tilgang til arbejdet med frivillige medarbejdere ved Odense Bys Museer passede altså også rigtig godt ind i tiden.

Se Frivilligpolitik for Odense Bys Museer, marts 2016: www.bit.ly/2PVmfZZ

Mange af museets frivillige medarbejdere betragter sig som en del af et bestemt område eller et bestemt udstillingssted. Amatørrarkæologerne føler mest tilknytning til arkæologerne på Møntergården, mens deltagerne i Levende Historie føler sig mest knyttet til Den Fynske Landsby og medarbejderne der. Det er nok kun et fåtal, der føler sig som en del af Odense Bys Museer som en samlet organisation. Og det er helt i orden, idet forskellige kvalifikationer og interesser tilgodeses i forskellige sammenhænge.

I februar 2016 blev den udarbejdede frivilligpolitik vedtaget med aftalen om, at politikken skal gennemgås mindst hvert femte år for at kunne tilpasses samfundets udvikling og ændringerne i kredsen af frivillige.

Overvejelser og udfordringer

Vi vil gerne samarbejde med frivillige, fordi de kan være med til at skabe et bedre museum med endnu bedre oplevelser for de besøgende. De skal føle sig værdsat og vide, hvor de passer ind i maskineriet, så de ikke føler sig overset. Det koster nemlig ressourcer at have frivillige medarbejdere. Dedicerede medarbejdere bruger kræfter på at introducere opgaverne, udarbejder skriftligt informationsmateriale, følger op og melder tilbage på det, der er blevet registreret, formidlet osv.

↑ Typograf Mogens Carlsen, Mediemuseet.
Foto: Maroinca Lauridsen

Det kræver en indsats, for at gruppen af frivillige føler sig som en del af museet. Derfor sker udvidelserne i frivillighedsområderne med omtanke.

Gamle og nye færdigheder

En væsentlig udfordring er, at en del af de faglærte frivillige, vi har i eksempelvis Den Fynske Landsby, på Mediemuseet samt på Thriges Kraftcentral har faglige færdigheder, som ikke længere udvikles på landets arbejdspladser. Der uddannes ikke nye trykkere, der kan operere de gamle maskiner. De færreste er efterhånden bekendt med at fyre op i et støbejernskomfur eller at benytte den gamle drejbænk i huggehuset. Hvor vi hidtil har kunnet rekruttere frivillige formidlere, der kom til museet med en viden om de gamle hånd-

”

Hvor vi hidtil har kunnet rekruttere frivillige formidlere, der kom til museet med en viden om de gamle håndværk, så bliver vi i fremtiden nødt til at oplære nye frivillige i de gamle traditioner og fag.

værk, så bliver vi i fremtiden nødt til at oplære nye frivillige i de gamle traditioner og fag. På den måde kan frivillighedsgrupperne komme til at fungere som en slags 'genbank' for bl.a. håndværk og husflid.

Samtidig ændrer behovene sig for faglige færdigheder hos frivillige i takt med, at arbejdsopgaverne på museet ændres, hvilket bl.a. sker parallelt med ændringer i den teknologi, der anvendes i de daglige opgaver. Således er der over de seneste årtier sket en udvikling, hvor mange af de frivillige inden for arkæologi og historie bidrager med særlige tekniske færdigheder, f.eks. i forbindelse med indtastningsopgaver, digitalfoto-grafering eller dronedeflyvning.

Fremtiden for frivillighed ved Odense Bys Museer

På Møntergården har vi etableret en helt ny gruppe af frivillige, der er med til at levendegøre et nyetableret område kaldet Børnenes Baggård. Her arbejder vi med at klæde dem på til at kunne formidle og skabe aktiviteter sammen med børnene. Derudover arbejder vi på at udvide gruppen og skabe plads til nye typer af frivillige som f.eks. familier og praktiske hjælpere 'bag kulissen'. I Den Fynske Landsby arbejdes der på i de kommende år at udvide museets levendegørelse, Levende Historie, med nye grupper af frivillige, og i Carl Nielsens Barndomshjem er vi i færd med knytte vennekredsen, der støtter op om museet bl.a. med hjælp til arrangementer, endnu tættere til Odense Bys Museer. De nuværende 15-20 frivillige på dette område bidrager i stigende omfang med sparring i forhold til tilrettelæggelse af aktiviteter, og efterhånden som nye projekter omkring Carl Nielsens Barndomshjem udvikles og realiseres, forventes opgaverne for de frivillige at ændres, og kredsen af frivillige udvides. Der er således allerede mange nye tiltag i gang.

Den frivillige indsats er vigtig både for Odense Bys Museers virke og for museernes besøgende. Men et vigtigt formål med samarbejdet med frivillige foreninger og enkeltpersoner er desuden at tilbyde de frivillige yderligere viden og indsigt i et område, som de i forvejen interesserer sig for. Der ligger altså en opgave for museet i at blive endnu bedre til at uddanne, vejlede og opkvalificere vores frivillige kolleger – både fordi de i stigende grad efterspørger det, og fordi de er så vigtige som ambassadører for museet.

Denne artikel er en tilpasset udgave af en mere uddybende artikel bragt i *Odense Bys Museers Årbog 2018*. Henriksen, M.B., B. Jeppesen, L. Kapper, M. Kiilerich, L.G. Knudsen, A. Myrtue, L.M. Nedergaard & I-M. Vorre 2018: "Af egen fri vilje. Frivillighed ved Odense Bys Museer", s. 56-71.

KOMMENTAR

De frie villige

Af **Flemming Just**

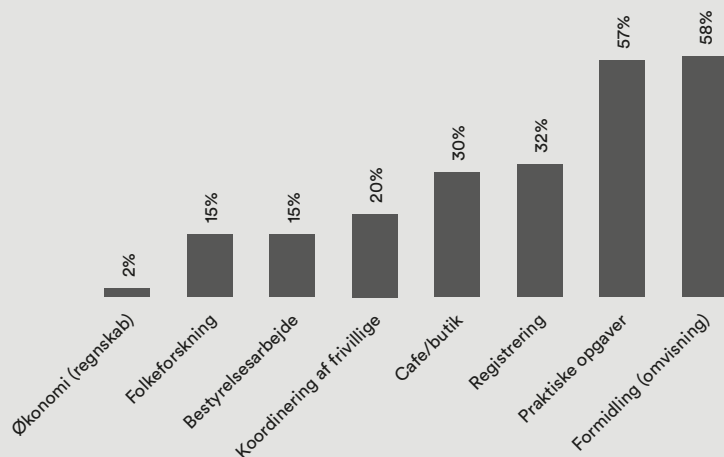
direktør for Sydvestjyske Museer og formand for bestyrelsen i Organisationen Danske Museer (ODM)

De frivillige udgør en stor ressource for museerne, men de kræver en professionel ledelsesindsats på lige fod med mange andre områder af museernes virke.

Der er mange, der gerne vil have fat i de frivillige. De er typisk ressourcestærke, har nogle stærke kompetencer (i forhold til håndværk, formidling, salg, service o.a.) og bærer på værdifuld livserfaring. Der er et stort potentiale i at udvikle brugen af frivillige på museerne, men det er også ressourcekrævende og nødvendiggør planlægning og strategiske overvejelser.

Museerne er en af de sektorer, som har flest frivillige, og mange museer arbejder derfor også i stigende grad meget professionelt med inddragelse af de frivillige. Udgangspunktet er, at man anerkender, at de frivillige er en stor og meget uhomogen gruppe af frie villige. Det er mennesker, der vil levere noget af det dyrebareste, de har, nemlig noget af deres frie tid. Det er de villige til, når de får noget til gengæld; ikke penge, men anerkendelse og vigtigst af alt en følelse af, at de gør en forskel. Det kan være følelsen af, at man på det lille museum er med til at bevare og udvikle en lokal kulturinstitution. Det kan være glæden ved at vise skolebørn rundt, at bygge et vikingskib, hvor tusindvis af besøgende nysgerrigt følger med

FORDELING AF FRIVILLIGOPGAVER PÅ MUSEERNE

→ 83% af museerne har frivillige tilknyttet.

→ De frivillige bidrager gennemsnitligt med 477 frivillighedstimer pr. museum om måneden.

→ Samlet leverede de frivillige 47.174 timer om måneden svarende til 337 årsværk.

Kilde: *Frivillighed på de statsanerkendte museer*, udgivet af Organisationen Danske Museer i 2013. Rapporten kan downloades på ODM's hjemmeside, dkmuseer.dk.

og spørger ind, at smøre fedtemadder til kulturnatten, at sy dragter til museets egnesspil osv.

Undersøgelse af museernes frivillige

I 2013 gennemførte ODM en undersøgelse af de frivillige i samarbejde med Moos-Bjerre Analyse. To-tredjedele af de næsten 100 statsanerkendte museer deltog med en nogenlunde repræsentativ fordeling mellem museumstyper.

Undersøgelsen dokumenterer, at frivilligheden har et stort omfang, især på de kulturhistoriske museer. I gennemsnit leverede de frivillige næsten 500 timer hver måned til museerne, og totalt udgjorde antallet af frivilligtimer næsten 350 årsværk. Intet tyder på, at det tal er blevet mindre siden 2013.

Undersøgelsen viser også, at der er enighed om, at der er store potentialer i at udvikle frivilligheden på museerne – og ikke kun for at få gratis arbejdskraft: De frivillige er museernes ambassadører, de er med til at sikre en stærk lokal forankring og sammenhængskraft, de fungerer som katalysatorer i forhold til brugerinvolvering, de er med til at udvide de sociale fællesskaber og hermed medvirkende til at skabe et endnu bedre grundlag for at nå ud med et stærkt kulturtilbud til alle. Samtidig skaber frivillighed selv læring, sociale fællesskaber og øget livskvalitet.

Undersøgelsen peger dog også på, at det er ressourcekrævende at involvere de frivillige, at museernes egen faglige og organisatoriske udvikling kræver en tilsvarende systematisering og professionalisering af det frivillige arbejde. Flere angiver, at der her er faglige og væsentlige praktiske udfordringer, og mange museer oplever derfor i dag et øget behov for nye kompetencer og redskaber til at arbejde med og udvikle frivilligheden.

ODM og frivillighed

I forlængelse af rapporten vedtog ODM's bestyrelse i oktober 2013, at:

- ODM anerkender potentialet og mulighederne for museerne i at engagere frivillige i at løfte opgaver, men inddragelsen af frivillige må ikke blive en spareøvelse.
- Udviklingen af de danske museer skal ske på et professionelt grundlag, og når frivillige involveres, bør det ske på en kompetent og fagligt forsvarlig måde.

I øjeblikket er det angiveligt kun en tredjedel af museerne, der har en frivillighedspolitik. Det tal vil helt sikkert stige i de kommende år. Museumsledelserne og de ansatte anerkender nemlig, at de frie villige udgør en stor ressource, som imidlertid kræver en professionel ledelsesindsats på lige fod med mange andre områder af museernes virke. Det er en forudsætning for at kunne tiltrække og fastholde de frie villige.

”

Mange museer oplever derfor i dag et øget behov for nye kompetencer og redskaber til at arbejde med og udvikle frivilligheden.

↑ Foto: FrivillighedsAkademiet

Frivillige på skolebænken

Af **Per Lunde Lauridsen**
akademileder og formidlingsinspektør,
Ringkøbing-Skjern Museum

**FrivillighedsAkademiet uddanner
frivillige og professionelle til at opnå et
succesfuldt samarbejde.**

“**V**i elsker frivillige!” – er et udsagn, man ofte hører fra kulturinstitutionerne. Men som i alle relationer med mennesker kan samarbejdet mellem frivillige og professionelle være mere komplekst, end udtrykket umiddelbart indikerer. På FrivillighedsAkademiet arbejder vi derfor løbende på at uddanne og hjælpe både frivillige og professionelle på landets kulturinstitutioner, så begge parter lykkes i fællesskab.

De frivillige er uden tvivl en ressource, men der er mange faldgruber, som kan betyde, at medarbejderne ender med at opleve frivillige som en klods om benet snarere end en gave. Et klassisk eksempel er, at de frivillige bliver så afgørende for gennemførelsen af en aktivitet, at de kan true sig til bestemte beslutninger. Alternativet er, at de bliver væk, og aktiviteten helt må droppes. En anden faldgrube er at lade de frivillige klare sig selv, hvorved de enten mister interesse eller bliver for egenrådige. Derfor er det altafgørende, at man investerer både tid og engagement for at opnå et succesfuldt samarbejde.

En særlig form for frivillighed

I Danmark er mange mennesker engageret i frivilligt arbejde; i den lokale gymnastikforening, som fodboldtræner, spejderleder etc. Klubber og foreninger er langt hen ad vejen afhængige af den frivillige arbejdskraft. Kun nogle af de større organisationer har ansat medarbejdere til driftsopgaver og til at understøtte og hjælpe de frivillige med deres aktiviteter. Det betyder, at foreningernes kerneaktiviteter, som varetages af trænere, ledere osv., som regel ikke er professionaliseret. Her er det de frivillige, der udgør den primære arbejdskraft på alle niveauer.

Anderledes er det på landets museer, hvor der siden 1970'erne er blevet ansat meget fagligt personale. Dermed ændrede de frivillige sig fra at være hovedaktører til 'blot' at hjælpe det museumsfaglige personale. Og derfor er den form for frivillighed, som findes på museerne, som udgangspunkt en understøttende frivillighed, med den museumsprofessionelle som primær aktør. Disse forhold gør, at frivillighed på museer på flere områder er anderledes end andre former for frivilligt engagement.

De frivilliges store engagement, ejerskab og specialviden i forhold til et specifikt emne er en stærk og positiv kraft. Men kulturinstitutionerne skal evne via god kommunikation og forventningsafstemning at lede den energi i den samme retning, som organisationen og lovgivningen ønsker. En win-win-situation opstår ikke spontant. Det kræver evnen til refleksion omkring at kunne skabe begejstring for og ikke mindst at styre samarbejdet mod fælles mål. Det er de færreste an-

satte med ansvar for frivillige, som har uddannelse i denne ledelsesopgave. Men uden et bevidst lederskab kan de frivilliges ejerskab resultere i magtkampe, specialviden kan give bitre meningskonflikter, og engagementet fra de frivillige kan skabe nogle fordringer, som medarbejderne ikke kan honorere.

Ringkøbing-Skjern Museums samarbejde med frivillige er et godt eksempel på behovet for bevidst lederskab. Det er et fusionsmuseum, der opstod i forbindelse med den seneste kommunalreform, og museets opbygning betyder, at der er

↓ Foto: FrivillighedsAkademiet

FRIVILLIGHEDSAKADEMIET

- FrivillighedsAkademiet har oparbejdet en stor kontakthold og sender jævnligt tilbud ud til mange af landets museer. Idéer og forslag er altid velkomne, og ofte finder vi en kursusløsning i samarbejde med det enkelte museum. Der er en åben invitation til at tage kontakt og drøfte behovet for kurser og læringsforløb. Man kan følge med på frivillighedsakademiet.dk og på FrivillighedsAkademiets Facebook-side.
- Indsamling af viden er også en del af projektet. Det kan være lovgivning om efterlønnernes mulighed for at engagere sig. Eller regler for børneattester og forsikringsansvar, når det gælder personer uden ansættelseskontrakter. Ny viden giver bedre grundlag for udvikling af frivillighedsområdet.

- 23.-24. marts 2019 afholder FrivillighedsAkademiet et større formidlingsseminar for frivillige. Læs mere på frivillighedsakademiet.dk.

ET UDPLUK AF KURSER PÅ FRIVILLIGHEDSAKADEMIET

- Møllerseminar
- Fortælling og stemmetræning
- Forhistoriske håndværk
- Historiske håndværk
- Tidsrejse-formidling
- Arkivformidling
- Byvandring
- Rebslagning
- FormidlingsSeminar
- Kunstmuseer og frivillige
- Historiske dragter
- Kulturarvspædagogik
- Service og værtskab
- Frivilligledelse
- Konflikt håndtering

mange frivillige fordelt på adskillige besøgssteder. På museet så vi derfor et behov for at uddanne de frivillige med afsæt i de faglige standarder, et statsanerkendt museum arbejder ud fra. Men vi fandt det samtidig udfordrende at få organiseret oplæringen og ressourcerne til at engagere dygtige undervisere – og vidste at andre museer havde samme udfordringer. Derfra opstod idéen til et frivillighedsakademi.

Akademiets arbejde

FrivillighedsAkademiet har et særligt fokus på samarbejdet mellem frivillige og medarbejdere. At lønnede og ulønnede samarbejder, har betydning for arbejdsrelationen. Især på museer som har en faglig og lovgivningsmæssig ramme.

FrivillighedsAkademiet arbejder for at forbedre samarbejdet via kurser for frivillige og frivillige-koordinatorer, så de opnår de kompetencer, som de og museerne efterspørger. FrivillighedsAkademiet yder også rådgivning til ledelser og bestyrelser i arbejdet med at udvikle det frivillige område.

Behovet for at kunne tilbyde de frivillige uddannelsesforløb afhænger af museernes arbejdsformer. Nogle museer engagerer mange frivillige i formidlingen, mens andre involverer frivillige i billetsalg, registrering eller udstillingsopbygning. Derfor skal kurserne i FrivillighedsAkademiet tilpasses den efterspørgsel, som museerne og de frivillige har. På FrivillighedsAkademiets hjemmeside findes et katalog over forslag til kurser lavet ud fra de behov, vi hidtil har oplevet. Har man særlige ønsker eller behov, står FrivillighedsAkademiet klar til at hjælpe med at lave netop det kursus, der passer til den pågældende institution.

FrivillighedsAkademiet er i gang med sin anden projektperiode med støtte fra Kulturministeriet og Kulturaftalen for Midt- og Vestjylland. Det har gjort det muligt at udvikle en lang række aktiviteter, at tilbyde kurser gratis til frivillige og at hyre dygtige undervisere fra hele museumsverdenen. Kurserne foregår på forskellige måder, men mange gange har de bestået af weekendseminarer. En kursusform, der har gjort det muligt for frivillige fra hele landet at deltage. En anden mulighed er, at man lokalt samler en gruppe, og at kurset flyttes ud, hvor behovet findes. Deltagerne lærer via øvelser og workshops, og der er lagt op til en høj grad af erfaringsudveksling mellem deltagerne.

Kurserne spænder vidt fra undervisning i at slå reb eller bruge fortællingen som formidlingsredskab – til konflikt håndtering og hvordan frontpersonale yder den bedste service. Uanset kurssets indhold er det altid en del af processen at udvikle deltagerens personlige evner og dermed skabe det bedste udgangspunkt for samarbejdet mellem museum og frivillige.

SKJOLD

SKADEKONTROL

Stop den lille ulykke – før den bliver stor

Skjoldvognen er et katastrofeberedskab på to hjul. Den lette, men robuste og ergonomiske vogn indeholder 3 kasser med forskellige hjælpemidler, der kan begrænse, afhjælpe og dokumentere en pludselig opstået skade.

Beredskabssættet er udviklet af Museumstjenesten i samarbejde med konservatorer, Blue Shield Danmark, arkivarer og bibliotekarer.

Vær klar når
skaden sker!

Bestil en **SKJOLDVOGN** på
www.museumstjenesten.com

Museumstjenesten

Myrejagten og citizen science

En international frivillighedstrend der skaber
nye muligheder for forskningen

Af Mia Lindegaard Pedersen, Julie Koch Sheard og Anders P. Tøttrup
Center for Makroøkologi, Evolution og Klima, Statens Naturhistoriske Museum,
Københavns Universitet

Verden rundt inddrager videnskaben i stigende grad borgere i forskningsprojekter inden for alt fra astronomi til biologi, naturbevarelse og teknologisk udvikling.

Disciplinen kaldes 'citizen science' og har også fundet vej til Danmark. På Statens Naturhistoriske Museum har vi de senere år haft stor succes med en række citizen science-projekter med forskellige forskningsspørgsmål og meget forskellige målgrupper.

Vi definerer citizen science som "projekter hvor frivillige borgere, i samarbejde med professionelle forskere, deltager i den videnskabelige proces for at danne ny viden og besvare ægte, virkelighedsrelevante spørgsmål." Vi anser citizen science som et redskab til udvikling af nye forskningsprojekter med helt nye muligheder for dataindsamling, men også som en global bevægelse mod et langt større offentligt engagement og aktiv deltagelse i videnskab. Det er helt essentielt for os, at de frivilliges bidrag reelt anvendes, og arbejdet udgør en gevinst for både forskningen og borgerne.

Myrejagten – børnefamilier deltager i videnskaben

Citizen science-projekter kan variere meget og kan inddrage de frivillige på meget forskellig vis. Myrejagten blev til ud fra et ønske om at engagere specielt børnefamilier og skoler i citizen science. Projektet var en videreudvikling af det amerikanske projekt 'School of Ants' hvor børn fra USA siden 2011 har lokket myrer med småkager og sendt dem til North Carolina State University for at besvare spørgsmålet "hvilke myrearter findes hvor?". Dette spørgsmål blev i Myrejagten ved hjælp af et udvidet eksperiment suppleret med "hvornår findes de der?", "hvilke vejrforhold er de mest aktive under?" og "hvad foretrækker myrerne at spise, dér hvor de findes?" for også at undersøge, hvordan arter tilpasser sig lokale forhold og påvirkes af forandringer i deres miljø.

Frivillige i Myrejagten bidrog ved at udføre et eksperiment, præcis som forskeren selv gjorde det. Det krævede ingen forudgående viden omkring myrer eller forskning, blot lyst til at udføre eksperimentet samt to-tre timer i sommerhalvåret. I eksperimentet blev myrerne lokket til med forskellige fødevarer (olivenolie, kammerjunker, proteinpulver, sukker, salt og vand), hvorefter de blev talt, indsamlet, frosset ned og indsendt til forskerne i sprit.

Der blev i projektet lagt vægt på især to elementer: 1) Pålidelighed og reproducerbarhed, hvilket blev sikret gennem produktionen af et særligt kit med alt, hvad man skulle bruge for at udføre eksperimentet og deltage i projektet. Kitter indeholdt ud over alt til eksperimentet

← ↑ Børn laver myrejagt på præcis samme måde som forskeren selv.
Fotos: Statens Naturhistoriske Museum

CITIZEN SCIENCE PÅ STATENS NATURHISTORISKE MUSEUM

- Museets forskelligartede projekter er en mulighed for at deltage aktivt i museets arbejde, hvad enten man er ung eller ældre, professionel eller amatør, nörd eller nysgerrig. På forskning.snm.ku.dk/citizen-science kan man se en liste over museets igangværende Citizen Science-projekter, læse mere og deltage.
- Myrejagten er støttet af 15. Juni Fonden, Beckett Fonden, Knud Højgaards Fond og Augustinusfonden.

DIGITALISERING AF SOMMERFUGLE

Museets nyeste citizen science-projekt er om sommerfugle. Med hjælp fra frivillige vil vi digitalisere billeder og data fra to millioner sommerfugle, som kan gøre os klogere på, hvordan naturen har udviklet sig, og hvordan den måske vil arte sig

under kommende klimaforandringer. Museets sommerfugle er indsamlet fra hele kloden gennem de seneste 250 år. Hver især fortæller de en lille historie om naturens tilstand på et givet sted og tidspunkt.

I museets aktuelle sommerfugle-udstilling *Sommerfugle. Naturens stille budbringere* kan man møde museumspersonale og specialestuderende, der er i gang med digitaliseringen af sommerfuglesamlingen. I efteråret fik museet hjælp fra frivillige til at afskrive etiketterne på fotograferede sommerfugle fra samlingerne. I dag er under to procent af samlingerne på Statens Naturhistoriske Museum digitaliseret og dermed gjort bredt tilgængelige. Sommerfuglene er næste skridt i denne store og omfattende proces.

↑ ↓ Fotos: Birgitte Rubæk

”

Ved at gøre brug af frivillige i Myrejagten har vi fået indsamlet væsentligt mere data, end hvad der ville have været muligt for forskeren alene.

også både sjove og lærerige elementer omkring myrer, f.eks. en myremaske, myretegninger og myretatoveringer til børnene samt en nøgle til slægtsniveau med de mest almindelige myreslægter i Nordeuropa. 2) Feedback og kommunikation fra forskerne til deltagerne, hvilket blev opnået ved, at deltagerne fik et hurtigt resultat af deres indsats i form af en personlig e-mail fra forskeren om, hvilke arter de havde fundet, og hvorfor disse er spændende. Der blev også sendt nyhedsmails ud med generel information om projektets udvikling, og der blev produceret små videohilsener fra forskeren.

Myrejagten har kørt i to indsamlingssæsoner: sommeren 2017 og sommeren 2018. I alt blev der gennemført over 730 eksperimenter og indsamlet over 17.000 myrer. Indtil videre er der fundet 26 arter, hvoraf en art var ny for Danmark, en anden for første gang blev observeret uden for opvarmede bygninger, og flere blev fundet på geografiske steder, hvor de ikke tidligere var registreret. Nu skal resultaterne bearbejdes og analyseres. Den store mængde data muliggør et detaljeret studie af, hvilke mekanismer der bestemmer myrers udbredelse og levevis. Projektet har især givet forskerne indblik i myrernes tilpasning til bymiljøer og har vist, at citizen science kan bruges som et effektivt værktøj til at holde øje med udviklingen i biodiversiteten og registrere nyttilkomne arter. Projektet regnes derfor for en stor succes, der kan danne udgangspunktet for lignende projekter i fremtiden.

Potentialet i citizen science

citizen science rummer store potentialer for forskning og for at engagere borgere i naturen og videnskaben. En evaluering foretaget af Naturfagenes Evaluerings- og Udviklingscenter viste, at Myrejagten har motiveret børnefamilier til at være aktive sammen i naturen ved at give dem et meningsfuldt projekt at samles om, som de ved, direkte hjælper forskere, men også giver dem selv ny viden om naturen og naturvidenskabelige arbejdsmetoder. Overordnet viste evalueringen, at konceptet citizen science blev opfattet meget positivt, idet 92 % svarede, at de kunne tænke sig at deltage i et lignende projekt igen. Det fremgår, at deltagerne oplevede positivt af at deltage

→ Myrerne lokkes med forskellige typer af fødevarer og bliver herefter frosset ned og sendt til forskerne på museet.

Foto: Statens Naturhistoriske Museum

↓ Kort over hvor eksperimenterne er blevet udført. Der blev i alt udført over 730 eksperimenter.

bl.a. hang sammen med, at de fik personlig feedback på deres bidrag, og at feedbacken kom fra en forsker. Koblingen til en forsker gav deltagerne viden om deres fund samt en oplevelse af, at deres indsats havde reel værdi. Endvidere bevirkede det, at børnene kom tæt på og blev inspirerede af forskningsverdenen.

Evalueringen kunne konkludere, at de deltagende børn havde fået indblik i forskeres arbejde samt direkte erfaring med at arbejde ud fra metoder kendt fra naturvidenskabelig forskning. Samtidig har de og deres familier fået viden om naturen og nærmiljøet omkring dem, og de deltagende børn er blevet påvirket til at engagere sig i, og udvikle interesse for, forskning. Ved at gøre brug af frivillige i Myrejagten har vi fået indsamlet væsentligt mere data, end hvad der ville have været muligt for forskeren alene.

Ud over det forskningsmæssige ligger der altså et stort potentiale i citizen science i forhold til at engagere borgere i naturen og naturvidenskab. Citizen science kan være en løftestang i forhold til at give både børn og voksne et værktøj til at arbejde med naturen og støtte op omkring forskningen og naturvidenskab. Igennem citizen science kan alle, uanset fagligt niveau og uddannelse, få en mulighed for at komme tættere på forskningen og det naturvidenskabelige arbejde.

Kulturarvsbærere og skattejægere

Af **Majken Astrup**
journalist, Danske Museer

↑ Afsøgning af jord fra Vor Frue Kirke i Aarhus, 2018.
 ← Detektorførere til træf, 'Thy Rally', i efteråret 2018.
 Fotos: Allan Faurskov

I de seneste år er antallet af detektorfolk, der vandrer marker og skove tynde med en metaldetektor, steget betydeligt. Det har resulteret i en veritabel eksplosion af fund fra yngre jernalder og middelalder, der ellers ville gå tabt. Men med succeshistorien følger også skattejægere, der kun har fokus på én ting: den store guldskat.

I ngen ved helt præcist, hvor mange detektorførere der vandrer marker og skove tynde i Danmark, men ifølge museumsinspektør på Aalborg Historiske Museum Torben Trier Christiansen er der et sted mellem 1.500 og 3.000 detektorførere. Og tallet er stigende. Langt de fleste af dem er interesserede i at udforske og bidrage til historien, men med den voldsomme tilgang til faget er der opstået en hård kerne, der kun har blik for den store danefæ-dusør.

Sneboldeffekt

For ganske få år siden bestod detektorfolk mest af pensionister, men i dag kan man se folk i alle

aldre udstyret med en metaldetektor. "Det er gået fra at være en 'oldehobby' til en folkesport. Jeg tror, det har været afgørende, at de store fund har fået stigende medieopmærksomhed. Den ene overskrift efter den anden om skattefund og tv-udsendelser som 'Metaldektiverne', der kørte på TV2 Midtvest for nogle år siden, satte virkelig noget i gang. De store fund af sølv- og guldskatte er jo noget, som alle kan forholde sig til," forklarer Torben Trier Christiansen. Han bakkes op af arkæolog Benny Staal, som har stor erfaring med at samarbejde med detektorførere og er redaktør af *Fund & Fortid*, som er et medlemsblad for danske amatørarkæologer. "For få år siden gik arkæologer på tv i den bedste sendetid og sendte direkte fra marken, hvor en stor sølvskat var fundet. Det eneste resultat var formodentligt, at salget af metaldetektorer steg markant," fortæller Benny Staal. Christiansen og Staal er begge lykkelige for, at genstandene kommer ind nu, på trods af nedskæringer hos museerne, der gør det meget vanskeligt at prioritere indsatsen. "Alle de detektorførere, der lige nu går rundt og leder på markerne, de gør en kæmpe indsats for at redde, hvad der reddes kan. Landbrugsmaskinerne i dag er så effektive, at de slår mange af genstandene i stykker," forklarer Staal. Han suppleres af Christi-

← Detektorfolk på Sejerø
Foto: Niels Bødker Thomsen

↓ Thy Rally 2018.
Foto: Allan Fauruskov

ansen: "Genstandene bliver mindre og mindre og går gradvist i opløsning. Detektorfolkene udfører en kæmpe redningsindsats, som vi som samfund aldrig ville have råd til på anden vis. Opregnet i timer er det astronomisk."

Skattejægere

Benny Staal og Torben Trier Christiansen pointer begge, at antallet af fund fra den yngre jernalder og middelalderen er eksploderet her til lands, imens det stagnerer både i Norge og Sverige. Fordi reglerne for detektorførere er meget lempeligere i Danmark end hos vores nordiske naboer. Men med de mange nye detektorfolk, som er blevet ansporet af udsigten til at kunne finde den store vikingeguldskat og dermed opnå berømmelse og danefægodtgørelse, har der udviklet sig en hård kerne af skattejægere. Benny Staal fortæller om rygter om handel med borgerkrigsmønter, rygter om en mand, som brugte en vikingeguldring som vielsesring til sin kone, og om en lang række konflikter mellem detektorfolk. "Én kvinde fandt en sølvskat og ville ikke dele med de andre detektorfolk, som gik sammen med hende. Samme nat gravede én af de andre resten af skatten op, gemte den et andet sted og 'fandt' den igen nogen tid senere. Det var ikke blot historieforfalskning, det var også bedrageri. Og den slags sager er der en del af," fortæller Staal. De fortæller, at mange af lokalmuseerne forsøger at orientere og 'opdrage' de nye detektorfolk, men den lille kreds dukker som regel slet ikke op til infomøder om godt detektorskab. "Langt størstedelen er virkelig interesserede i at bevare og beskytte vores kulturarv. Derfor er det brandærgerligt, at denne lille gruppe, som kun går efter danefælønnen, kan ødelægge så meget. Nogle af mine kollegaer argumenterer for indførelsen af et detektorcertifikat, ligesom et jagttegn, men jeg frygter, at interessen så vil dale voldsomt, og vi mister muligheden for at få en masse genstande ind," forklarer Torben Trier Christiansen. Benny Staal opfordrer til, at der oprettes en museal ombudsmand, som kan varetage konflikter af den slags. "Der kan opstå tvister alle steder og af enhver art. Det skal ikke være lokalmuseets job at agere politibetjent. Det vil forpuste samarbejdet," vurderer Staal. Christiansen mener heller ikke, at museerne skal overvåge detektorfolkens indsats, men gøre hvad de kan for at opretholde den gode tone og det gode samarbejde. "Museerne forsøger at sprede de gode historier: at en håndfuld smedeaffald kan være lige så værdifuldt som guldmønter. Men det er frustrerende at se den anden gruppe vokse. Vi bruger nogle gange skræmmeksempler, men det fungerer måske bedre med de positive historier. Indtil videre håber vi, at vi kan styre det og opdrage lidt på dem," slutter Christiansen.

↑ Sølvskat på 2,7 kg fundet af to detektorførere nær Randers i august 2018.
Foto: Mark Dyer

Nyt digitalt værktøj letter registreringsarbejdet

Af Majken Astrup
journalist, Danske Museer

De voldsomme mængder af nye fund fra den danske muld lukker op for ny forskning og ny viden, men lokalmuseerne og Danefæseekretariatet har svært ved at følge med. I efteråret gik DIME i luften. Et nyt system, som gør livet lidt lettere for alle. Undtagen museernes nye samlingsregistreringssystem SARA.

I de seneste år er antallet af detektorfolk steget markant. De overdynger museer i hele landet med fund af enhver karakter. Genstande, som sandsynligvis ellers aldrig ville være blevet fundet, og som giver forskerne ny indsigt i Danmarkshistorien. I 2012 behandlede Danefæseekretariatet på Nationalmuseet 3.772 genstande. I 2016 lå tallet på 17.000 genstande. Og det inkluderer ikke de mange fund, som modtagermuseet har vurderet og afvist. Lokalmuseerne modtager ingen økonomisk støtte for håndteringen af de indkomne genstande, og indtil nu har deres systemer ikke kun-

net snakke med hinanden, med detektorfolkene eller med Nationalmuseet. Derfor er hver enkelt genstands oplysninger blevet indtastet adskillige gange på dens rejse fra muld til museum. Med udviklingen af registreringssystemet DIME er processen blevet forenklet både for detektorførere og museumsfolk.

Danmarkshistorien får nye detaljer

Torben Trier Christiansen er museumsinspektør på Aalborg Historiske Museum og har for nylig afsluttet sin ph.d., som tog udgangspunkt i detektorfund omkring Limfjorden. Han mener, at de mange detektorfund kan ændre opfattelsen af yngre jernalder og middelalderen, idet mængden af genstande og fundsteder giver en større og dybere forståelse af basale menneskelige adfærdsmønstre. "Metalfundene er for det meste ganske små genstande, som er tabt under tilfældigheder, men som i de store mængder, vi nu har, giver os et langt mere nuanceret billede. Det bedste eksempel er mønterne, som fortæller en masse om, hvordan økonomien har fungeret." Christiansen må imidlertid indrømme, at det er svært at danne sig et overblik på landsplan og dermed forstå det fulde forskningspotentiale. Fordi der ikke er noget overblik. Det kræver nemlig, at man kan tilgå oplysningerne på en enkel måde, hvilket selvfølgelig ikke er tilfældet. Han har selv indhentet data fra seks lokalmuseer, der alle registrerede genstandene forskelligt, hvilket var både tidskrævende og besværligt.

Tidskrævende registreringsarbejde

Indtil for ganske nylig har museerne nemlig registreret fundene forskelligt, ligesom detektorførerne har registreret og beskrevet genstande, som de nu ville. På et stykke papir, på mobilen, i et excel-ark eller mundtligt overleveret til en museumsmedarbejder, som så har indtastet det i museets program. Det har både været besværligt for detektorfolkene, tidskrævende for fagfolkene på lokalmuseerne og for Nationalmuseet, som ofte har indtastet det igen i et tredje system. Samtidig er mængden af registrerede danefæ seksdoblet i perioden 2012 til 2016, og der er nu op til 2,5 års ventetid på behandlingen af et fund i Danefæsekretariatet. Og i modsætning til finderne, som får en danefædusør, så får museerne blot mere arbejde. Det er der nu ved at blive lavet om på.

Digitalt registreringsværktøj

En samling af detektorfolk og museumsfolk har i de seneste to år arbejdet på udviklingen af en fælles platform, som har fået det velklingende og finurlige navn DIME, Digitale Metaldetektorfund. Programmet består af en hjemmeside, som detektorfolkene kan benytte til upload af infor-

↑ Detektorfører Mette Norre med udgravningens sidste fund, et 100 gram tungt armbånd. Foto: Museum Østjylland.

mationer direkte fra mobilen og direkte fra fundstedet. Og så snakker den med alle. Næsten. "Der kommer hele tiden flere detektorfolk til, mængden af fund stiger voldsomt, og der skæres i ressourcerne. De fleste lokalmuseer kan ikke følge med og bruger unødige ressourcer på registrering og håndtering. DIME forhindrer simpelthen systemet i at bryde sammen," forklarer Torben Trier Christiansen. Han forklarer, at projektet i høj grad er initieret og båret af netop detektorfolk. "De har presset på for at få udviklet systemet. De brænder virkelig for det her og vil ikke se deres ting blive pakket væk i en kasse," forklarer Torben Trier Christiansen. DIME er ét registreringssystem, som snakker med detektorfolkene, museerne og ikke mindst Nationalmuseet. Desværre snakker det ikke sammen med Regins afløser, SARA. Men det kommer det forhåbentlig til på et tidspunkt.

DIME kan findes via www.metaldetektorfund.dk.

KOMMENTAR

Dobbelt kompetence – civilsamfundets ildsjæle er en gevinst for bestyrelserne

Af Finn Schumacker

formand for Foreningen af Danske Kulturbestyrelser

De frivillige har ofte dobbeltkompetencer, som bestyrelserne på museerne kan drage stor nytte af i deres arbejde. De har kompetencer i kraft af arbejdsliv og uddannelse, men også fra aktiviteter i civilsamfundet.

Bestyrelser i kulturens institutioner skal kunne rigtig meget. Der er behov for mange kompetencer. Relationer til lokalsamfundets frivillige, foreninger og det lokalpolitiske miljø er en af dem. I en længere årrække har bestyrelserne oprustet med inddragelse af erhvervskompetencer, juridiske kompetencer, økonomiske kompetencer mm. I den forbindelse har man ofte skåret relationen til støtteforeninger, museumsforeninger og tilsvarende civilsamskudsaktører over.

Intentionen med at gøre bestyrelserne professionelt kompetente på ledelsesfagene er naturligvis helt rigtig. Men man har nok overset, at netop civilsamskudsaktørerne fra lokalområdet, fra byen og kommunen har en stor betydning for at kunne agere i det lokale, arbejde med frivillige og møde politikerne på lige fod. Det er ved at gå op for mange, at netop den kompetence, som foreningerne og de frivillige besad, er kommet til at mangle.

Derfor er der nu kommet en fornyet interesse for at vende tilbage til nogle af de gamle dyder, men på en anden måde end tidligere. Institutionernes vilkår har ændret sig, og publikums forventning om levedegørelse og medinddragelse kalder på frivillige kræfter på institutionerne i en hidtil uset skala. Det gælder ikke kun festivaler og arkiver, men i høj grad også museer, teatre, biblioteker og orkestre. Samtidig har politikerne ændret holdning til kulturen. Hvor den før i tiden var vigtig i sig selv af ideologiske

↑ Finn Schumacker
Foto: Odense Symfoniorkester

grunde, kan man sige, at politikerne i dag mest støtter kultur, som rækker ud efter en folkelig interesse og har lokal opbakning.

Derfor skal kulturbestyrelser efter min opfattelse nøje overveje, hvordan de sikrer den lokale forankring, relationen til det politiske niveau og viden om frivilligledelse. Jeg er ikke fortalende for at gå tilbage til den slags bestyrelser, hvor foreningsrepræsentanter sad og fremmede hver deres egeninteresser. Man skal huske, at man som bestyrelsesmedlemmer kun må tilgodese den institutions interesse, i hvis bestyrelse man sidder.

Men foreningsmedlemmer og frivillige har ofte også mere generelle kompetencer i kraft af deres arbejdsliv og uddannelse. De har altså ofte dobbeltkompetencer – nogle fra deres civilsamskudsaktiviteter og nogle fra deres arbejdsliv og uddannelse. For kulturinstitutionernes bestyrelser gælder det naturligvis om at få fat i disse dobbeltkompetencer til at supplere de professionelle kompetencer, de allerede har.

Mit råd til museumsforeninger, venneforeninger og andre støtteforeninger, der gerne vil tilbyde institutioner deres hjælp i den strategiske ledelse, er at spørge til den kompetenceprofil, institutionerne bruger ved nyrekruttering. Og så gøre opmærksom på, hvis de i deres medlemskreds har oplagte kandidater med den ønskede profil, og som dertil kan tilbyde den omtalte dobbeltkompetence. Det er samtidig vigtigt at sige, at det er kompetencerne, man fører ind i bestyrelsen, ikke f.eks. støtteforeningens egeninteresser. Men det tror jeg også, at der er udbredt forståelse for i dag.

Mit råd til kulturinstitutionernes bestyrelser er at afsøge kandidater blandt civilsamskuds kompetente ildsjæle. De kan være til stor nytte for institutionens relationer udadtil og en skarpere omverdensforståelse.

Ude i landet beskæftiger frivillige sig på kryds og tværs med bevarelsen af fortidsminder, i registreringen af kulturskatte og fortællingen om deres egen historie. Her kommer tre små fortællinger fra de frivilliges verden.

Keramisk kulturarv i frivillige hænder

Af Henny Husum

kommunikationsmedarbejder,
CLAY Keramikmuseum Danmark

↑ Denne lågvase fra Den Kongelige Porcelainsfabrik stammer fra ca. 1785 og er en af de omkring 1.000 ud af de i alt 55.000 genstande i Royal Copenhagen-samlingen, der p.t. bliver udstillet i Skatammeret på CLAY.
Foto: CLAY

CLAY Keramikmuseum gennemførte over mere end tre år en gennemgang af 6-7.000 flyttekasser fra Royal Scandinavia og Royal Copenhagen – med uvurderlig hjælp fra frivillige.

Med jævne mellemrum, over mere end tre år, ankom vognlæs efter vognlæs med flyttekasser fra et gods på Sjælland til CLAY Keramikmuseums fjern-

lager. I flyttekasserne befandt sig en enorm gave fra Royal Scandinavia og Royal Copenhagen – en museumssamling med 235 års porcelæns historie fra Den Kongelige Porcelainsfabrik, Bing & Grøndahl og Alumina. Samlingsinspektør Allan Andersen, to projektansatte og en stab af frivillige stod klar til at pakke ud, rengøre, fotografere, beskrive og registrere – for til sidst igen at pakke i kasser og sætte på hylder. I alt ankom der 6-7.000 flyttekasser med keramiske genstande, der ikke hidtil var blevet systematisk registreret. "Det var lidt ligesom juleaften, når der kom nye kasser. Man kan sige, at det gjorde opgaven stor, men på en måde var det en fordel, at samlingen ikke var registreret, for så kunne vi lave vores eget system – og så havde man selvfølgelig overraskelsens glæde," siger Allan Andersen med et smil.

Frivillige var fundamentet

Det havde fra starten stået klart for museet, at opgaven ikke kunne løses uden frivillig arbejdskraft. Omkring 40 blev tilknyttet projektet, deriblandt Ole Rahbek. "Det var altid spændende at pakke ud. Noget var for stort til at være i en flyttekasse og ankom pakket ind i tæpper eller bobleplast. Det kunne være alt lige fra en elefant i stentøj til et kakkeltbord eller en støbejerns radiator beklædt med porcelæns-skaller," fortæller han. Hver genstand skulle gøres ren, og da kasserne i længere tid havde været opmagasineret i en lade, var det i sig selv et tidskrævende arbejde. "Som bekendt rummer sådan en lade også både rotter og mus, og undertiden stødte vi på muse- og rottereder og andre efterladenskaber," mindes Ole Rahbek.

Registreringen blev finansieret af en donation på 5,6 mio. kr. fra Aage og Johanne Louis-Hansens Fond. Uden de frivillige ville det have kostet det tidobbelte, skønner samlingsinspektør Allan Andersen. "Deres arbejde har været en uvurderlig hjælp. Men da der er tale om en registrering delvist udført af frivillige, så dobbelttjekker jeg, før det skal udstilles eller udlånes," understreger han. Netop det, at en så væsentlig kulturarv skulle registreres med hjælp fra frivillige, fik da også nogle til at løfte øjenbrynene, og der blev hidkaldt en ekspert fra designmuseet for at tjekke kvaliteten af arbejdet. Evalueringen faldt positivt ud, og de frivillige var ret stolte, husker Ole Rahbek. "Vi følte alle, at arbejdet var utroligt meningsfuldt og vigtigt – for museet og for den danske kulturarv. Vi følte også, at hvis ikke vi gjorde det her, hvem skulle så gøre det? Det gav en oplevelse af fællesskab og stor arbejdsmæssig tilfredsstillelse."

I juni 2016 satte Ole Rahbek den sidste kasse med keramik på hylden. Nu venter den omfattende registrering af tegninger og arkivalier, som går i gang, nu hvor registreringssystemet SARA er blevet tilgængeligt, og forventes at tage tre år – med frivilliges hjælp.

”
Det havde fra starten stået klart for museet, at opgaven ikke kunne løses uden frivillig arbejdskraft.

↓ De gamle stel pakkes nænsomt ud.
Foto: CLAY

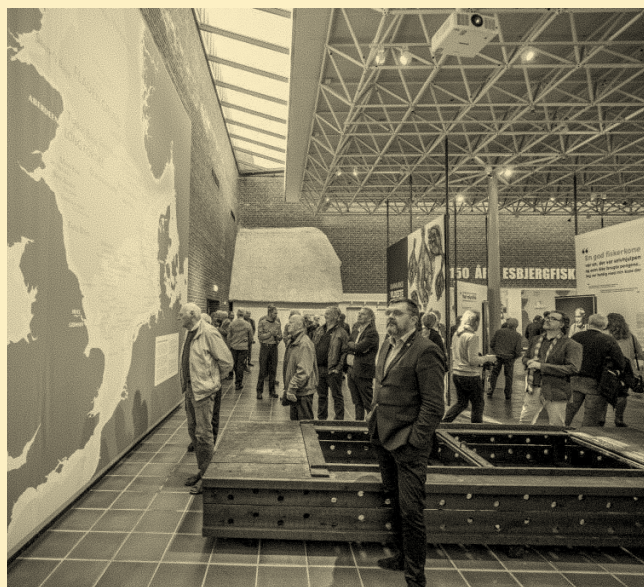
↓ Danmarks Vildste Fiskeventyr.
Foto: Fiskeri- og Søfartsmuseet

Fiskernes egen historie

Af Eigil Knudsen
medlem af Seniorfiskerne i Esbjerg

Esbjerg har et bymotto: "Rask må det gå", og det gjorde det, da lokale fiskere over blot 15 måneder fik samlet deres egne historier til en særudstilling på Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg.

I årene op til, at Fiskeri- og Søfartsmuseet i Esbjerg kunne fejre 50-års jubilæum, modnedes tanken om at lave en særudstilling. Direktør David Dupont-Mouritzen vidste også, hvilken historie han gerne ville fortælle, for gennem museets 50-årige historie havde man fokuseret meget på selve fiskeriet, men ikke på de mennesker der havde udkomme fra erhvervet. Et andet sted i byen var en gruppe ældre fiskere samlet i esbjergfiskernes seniorklub og så på gamle private småfilm fra havet og fiskeriet – ofte film fra 60'erne og 70'erne, som efterhånden er sjældne at finde. Da der er stort sammenfald af medlemmer i seniorforeningen og museumsfor-

eningen, var det naturligt ad den vej at spørge, om museet kunne hjælpe med indsamling og registrering af den type materialer. Det ville Fiskeri- og Søfartsmuseet gerne, og nu da kontakten var skabt, blev fiskerne også præsenteret for tanken om at lave en særudstilling. Det blev startskuddet til et tæt samarbejde, hvor en gruppe tidligere fiskere og museets ledelse dannede styregruppe, med ansvar for rammer og fundraising.

Fiskereventyret

Esbjerg oplevede en stærk opblomstring af fiskeriet i første halvdel af forrige århundrede. Fra omkring 1970 vendte udviklingen, og successivt blev der færre og færre beskæftigede i erhvervet. At der har været tale om et vildt eventyr, står fast – og det blev også inspiration til udstillingens titel: *Danmarks Vildeste Fiskereventyr*. De enkelte esbjergfiskere har ikke haft et vildere fiskereventyr end andre danske fiskere, men samlet set er antallet af fiskere og fiskefartøjer samt omfanget af fiskeindustri, serviceindustri og økonomisk aktivitet i Esbjerg fra 1950'erne til 1980'erne langt det største, som Danmark nogensinde har været hjemsted for.

Indsamling

Med et ambitiøst budget på 1,6 mio. kr. måtte museumsforeningen og de pensionerede fiskere i arbejdstøjet. De fik indledningsvis mere end 100 personer – langt overvejende tidligere fiskere – til at støtte projektet økonomisk, hvorfor museet kunne godkendes som fradragsberettiget af Skattestyrelsen. Næste skridt var en mere specifik pengejagt, som gik over al forventning. Forbavsende mange gamle fiskere støttede op om idéen, og flere ydede fem- og seks-cifrede donationer. Med baggrund i den brede opbakning fulgte også en håndsækning fra flere lokale fonde, således at der sluttelig blev indsamlet godt 200.000 kr. mere end oprindeligt budgetteret.

Netværk

I forbindelse med det praktiske arbejde fandt fiskerne selv en koordinator, som kontaktede ca. 100 gamle fiskere og fik koordineret interview og portrætfotografering på museet. I alt stillede 76 fiskere sig til rådighed for fotografen. Heraf blev næsten alle også interviewet, så deres historier er bevaret for eftertiden i museets arkiv.

Museumsinspektør Søren Byskov var tovholder og stod selv for interviewene. Fotograf Jes Larsen, Territorium.dk, og kunstner Emilia Rubæk Holm blev af museet udvalgt til at skabe visuelt liv til det vilde eventyr. Den 24. april 2018 åbnede udstillingen med fiskeskippernes personlige portrætter og beretninger på Fiskeri- og Søfartsmuseet.

De frivilliges kulturmiljø på Sydsjælland

Af Per Ole Schovsbo
pensioneret museumsleder

En række historiske bygninger på Sydsjælland er blevet restaureret, registreret og bevaret ved frivilliges indsats. Fordi de frivillige har interesseret sig for de historiske bygninger i nærområdet.

Da en fredet bygning i 1990 blev opmålt og beskrevet af Arkitektskolen i København, blev lokalområdet opmærksom på den fornemme senklassicistiske bygning, der var under stærkt forfald. Gulvene manglede, ligesom flere af vinduerne og dørene, de prægtige stuklofter hang i laser, og en del af vægpanelerne var endt i kakkellovnene. Bygningen lå i landsbyen Køng mellem Næstved og Vordingborg og var en del af en fantastisk historie fra den florissante tid: Den blev opført i 1780 som hovedbygning til et væveseminarium. Tre år senere blev det en linnedfabrik med spindeskole, væveribygninger, hørværksteder, blegeri, arbejderboliger og hospital. I 1787 blev fabrikken kongelige hofleve-

↓ Spindeskolen før restaureringen.
Foto: Ukendt fotograf /Per Ole Schovsbo

randør og beskæftigede over 1.000 mennesker i Køng og i Dragør. Den lukkede i 1923.

Bevaringsarbejdet starter

I 1993 samlede ejeren og Skov- og Naturstyrelsens lokale repræsentant en kreds af frivillige, og i løbet af seks år lykkedes det ildsjælene at rejse midler, sponsorer og arbejdskraft til en gennemgribende restaurering. Bygningen blev indviet i 1999 som Køng Museum og blev i 2003 en afdeling af Sydsjællands Museum i Vordingborg. Den drives fortsat af ildsjælene, der hver sommer viser tre særudstillinger (med tekstilt kunsthåndværk) og en permanent udstilling om fabrikkens historie.

Den frivillige kreds overtog og restaurerede derudover den fredede spindeskole i Køng, der er opført i 1778 som kopi af rytterskolen fra 1721. Her lærte piger fra seksårs-alderen om eftermiddagen at spinde hør til vævegarn, som blev brugt på fabrikkens væverier. Spindeskolen benyttes nu af borgerforeningen som Byens Hus. En tredje bygning, der stammer fra fabrikkens tid, er den fredede hospitalsbygning fra 1793, som den frivillige kreds arbejder på at få restaureret. Den er tæt på tag og fag og anvendes som magasin af museet i Vordingborg.

Fabrikkens blegeri i Vintersbølle vest for Vordingborg blev grundlagt omkring 1800 af en indkaldt fagmand fra Skotland, Charles Burd, som byggede et handelsblegeri efter engelsk/skotsk mønster. Ved fabrikkens udflytning fra Køng til blegeriet i 1852 opførtes et antal væverbygninger, værksteder og beboelseshuse, hvoraf det såkaldte Beværterhuset står tilbage. Det blev restaureret og genåbnet i 2004 som natur- og kulturcenter for skovens liv og fabrikkens historie. Lokalhistorisk Forening for Vintersbølle/Nyråd blev oprettet og driver Beværterhuset, der i stigende grad bruges af lokalbefolkningen og skolerne.

Charles Burd anlagde også en hørmølle i Nyråd nær blegeriet. Det blev afsløret i 2016, og en gruppe frivillige fra Museumsforening Sydsjælland og Møn gik i aktion. Det hele var temmelig kaotisk, fordi møllens stuehus var nedbrændt i 2007, og selve møllehuset var stærkt ødelagt af hærværk. I løbet af oprydningen blev brandtomten, møllehuset og omgivelserne fotograferet, målt og beskrevet som fortidsminder, det ikke lykkedes at få dem bevaret, samtidigt med at resterne af fire vandmøller i området blev registreret og indberettet til museet i Vordingborg. De er nu beskyttet af bestemmelserne i Museumsloven.

Bevaringen af det nære – og det lokale

Således er det især de frivillige ildsjæle, der har synliggjort de bevarede rester af vandmøllerne i Vintersbølle og Nyråd og skrevet og formidlet deres historie. Museet har stort set ikke haft res-

”

Selv om de 70+ ildsjæle med tiden må give op, kommer der andre 70+ og tager over.

↑ Gl. Øbjerggaard før restaureringen.
Foto: Herbert Silz

↑ Gl. Øbjerggaard efter restaureringen.
Foto: Ukendt fotograf
/Per Ole Schovsbo

sourcer til at værne om og formidle denne del af Vordingborg-egnens industrihistorie. Resultatet af de frivilliges indsats fra 1993 til vore dage er restaureringen af to fredede bygninger i Køng, restaureringen af Beværterhuset i Vintersbølle, bjergningen af Theisens Papirværk og registreringen og beskyttelsen af rester af øvrige tre møller i Vintersbølle Skov.

Men tag ikke fejl. Selv om de 70+ ildsjæle med tiden må give op, kommer der andre 70+ og tager over, således at nyere tids kulturminde også fremover bliver bevaret og formidlet – mens de unge professionelle museumsfolk tager sig af borge og vikinger.

Forfald i det skjulte

– vi har brug for en fælles handleplan for bevaring af kulturarven

Af **Jacob Bjerring-Hansen**
direktør, Bornholms Museum

Der er de gode dage på kontoret, og de er heldigvis langt i overtal, og der er de mindre gode.

En af de sidstnævnte havde jeg midt i august, da udkastet til en ny bevaringsplan for museet landede på mit bord.

Bevaringsplanen, der endnu mangler en vigtig analyse af 'potentialet' for udskillelse, har påvist særdeles alvorlige problemer med vores magasiner og genstande. Blandt andet har resultatet af tilstandsvurderingerne påvist borebilleangreb og skimmel.

Lignende sager har floreret i medierne i de seneste måneder og lægger et voldsomt pres på museerne, som på dette område med god ret kan kritiseres for ikke at passe på kulturarven.

Her på Bornholm ser jeg tre væsentlige ressourcemæssige udfordringer: 1) At skaffe midlerne til at opføre/renovere magasiner af den fornødne kvalitet. 2) At sikre ressourcerne til at rense, ompakke og flytte de mange tusinde genstande. 3) Hertil kommer, at samlingerne skal gennemgås kritisk. Det

↑ **Jacob Bjerring-Hansen**
Foto: Suste Bonnén

kan slet ikke nægtes, at en række genstande ikke bare er blevet opbevaret fejlagtigt, men foreløbige kritiske gennemgange af dele af samlingen har vist, at vi også har en andel på ca. 25 % af samlingen, hvor manglende proveniens mv. gør genstandene aktuelle for udskillelse. Det gør ikke arbejdsopgaven mindre, tværtimod, men vi vurderer altså, at ca. en fjerdedel af samlingen bør kasseres eller overgå til brugssamlingen.

National handleplan og forenklet procedure

Der er brug for en national handlingsplan for sikring af kulturarven på de statsanerkendte museer, herunder magasiner og ressourcer til fagpersonale med ekspertise inden for bevaring.

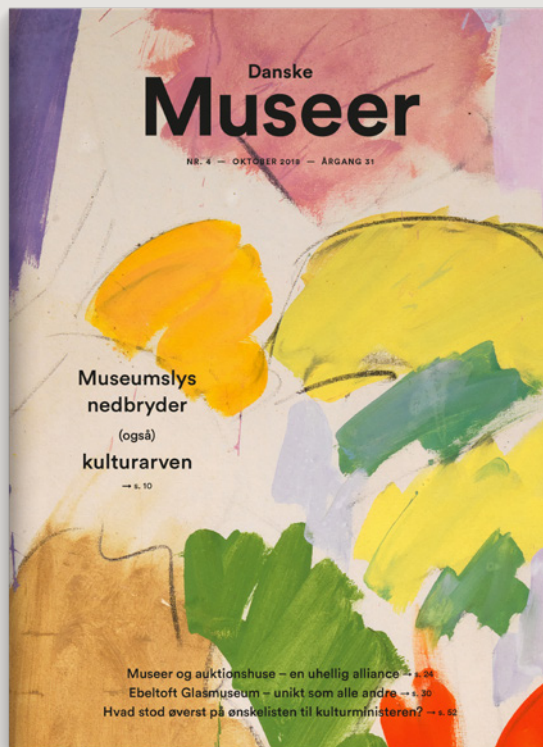
Og så er der brug for en forenkling af proceduren for den kritiske gennemgang af samlingerne. Det er et langt større ansvar at optage en genstand i samlingen end at kassere den, alligevel lægger vi førstnævnte i hænderne på inspektørerne uden at blinke. Ansvar for at kassere en genstand og kunne argumentere herfor kan sagtens placeres lokalt uden styrelsens indblanding. Det ville spare mange timer på museerne og i styrelsen og ville bringe samlingerne til en langt mere kvalitativ og håndterbar størrelse, når ovenstående problematikker skal håndteres.

Billeder fra alverdens krigszoner bringer gang på gang eksempler på respektløs omgang med kulturarven, og vi væmmes, fordi det bliver et endegyldigt symbol på kulturelt forfald. I Danmark sker forfaldet i det skjulte.

Bevaringsproblematikken bør efter min mening hæves op over diskussionen om direkte tilskud til museerne, og der bør iværksættes en national handlingsplan nu, der sikrer en ensartet bevaring landet over. Det er muligt, at det koster, hvad der svarer til en letbane omkring Aarhus, men so be it.

MUSEUMSSTAFETTEN

Museumsstafetten er skrevet af og givet videre til skiftende skribenter, der har at gøre med museernes virke. Formålet er at nå ud i alle afkroge af museumslandskabet, belyse vidt forskellige emner og få nye stemmer ind i debatten. Indlæggene tager fat i alt fra konservering, undervisning og formidling til kulturpolitik og forskning. Læs alle indlæg på danskemuseer.dk/museumsstafetten

Læs, skriv, abonnér!

Tidsskriftet Danske Museer skal nu og i fremtiden være et fælles talerør for museerne i Danmark. I en tid med stadig større krav til museerne er der stærkt brug for en platform for debat, inspiration og erfaringsudveksling.

Derfor opfordrer vi alle museumsfolk til at læse, skrive og abonnere.

Send din idé til artikel eller debatindlæg til redaktion@danskemuseer.dk.

Send også gerne kritik og idéer til emner, vi skal tage op. Mangler tidsskriftet noget, for at det bliver mere relevant for dig som museumsmenneske?

ABONNEMENT

Danske Museer udkommer 5 gange årligt og koster 370,- kr. for et abonnement. Hvis jeres museum har flere adresser eller mange medarbejdere, kan det være en god idé at tegne flere abonnementer. Dermed opnår I rabat:

1 abonnement:	370,-
2-5 abonnementer:	330,-
6-10 abonnementer:	300,-
11-15 abonnementer:	270,-
16 → abonnementer:	245,-

Priserne er pr. abonnement årligt.

NYT!

Studerende og pensionister får 50 % rabat: 185,- årligt

Bestil dit abonnement hos Museums-tjenesten: mtj@museumstjenesten.com eller tlf. 86 66 76 66. Eller udfyld formularen på danskemuseer.dk/om/abonnement

Udstillinger

Udvalgte udstillinger fra museer i alle afkroge af landet. Følg med på danskemuseer.dk, Facebook og Instagram.

VEJLE KUNSTMUSEUM

Lige til strengen En satirisk jordomrejse

14.10.18 → 17.3.19

Satiretegning er en væsentlig del af vores kultur. Over hele verden kommenterer og provokerer satiren. Satiretegninger kan, som al god kunst, skabe forandring, fordi billederne får os til at reflektere, og de skubber til vores idéer om den verden, vi kender. Udstillingen *Lige til strengen* introducerer fire aktuelle temaer: "Magtens ansigt", med eksempel i karikaturer af USA's præsident, Donald Trump, "De udsatte", med fokus på strømmen af bådflugtninge til EU, "#MeToo", der satiriserer over den globale kampagne mod seksuelle overgreb på kvinder, og "Lige til strengen?", der diskuterer, hvordan og hvornår en tegning går over strengen. Udstillingen byder på kendte danske tegnere som Lars Refn og Bob Katzenelson, der er to af mændene bag det digitale satiremagasin Spot fra 2015, Informations Mia Mottelson, Arne Sørensen fra Vejle Amts Folkeblad og Roald Als fra Politiken. Der kan opleves værker af sydafrikanske Zapiro, som regnes blandt de 10 bedste satiretegnere i verden, og gjorde jorden hed for daværende præsident Zuma, der måtte trække sig fra posten i februar i år. Cristina Sampaio fra Portugal har vundet mange priser for sine tegninger, og mexicanske Cintia Bolios streng er sprælsk og utæmmelig.

↓ Tegning: Rodrigo Xavier Bonilla Zapata

↑ Tegning: Ishu Jindal

FREDERIKSHAVN KUNSTMUSEUM

Grønland nu

3.11 → 15.12.18

Udstillingen *Grønland Nu* viser ni forskellige kunstners intense arbejde med at formidle deres grønlandske identitet, hvad enten den er etnisk eller kulturel. Deres glæde og smerte ved bindingen til Grønland og den evige dualitet i det givne vilkår

– at være på én gang grønlandsk og dansk. Kunstnerne viser nogle tilnærmelser til og forsøg på at bearbejde tilknytningen til en kultur, der er helt sin egen, og som samtidig nødvendigvis må ses i forhold til en nutid og en historie, hvor en fremmed kulturform har trængt sig på og har udfordret de grønlandske kunstnere og gjort kunsten selvbevidst og stærk. På udstillingen *Grønland nu* viser Morten Hilmer, Linda Riber, Kristine Markussen, Naja Abelsen, Gukki Nuka, Kristian Mainz, Rikke Diemer, Jørn Bork og Kirsten Klein foto, maleri, keramik, grafik og perlearbejder.

FAABORG MUSEUM

Sommerlandets arkitektur – drømmen om det gode liv

17.11.18 → 22.4.19

KunstCentret Silkeborg Bad 11.5. – 29.9.19.

Sommerlandets arkitektur er forbundet med forestillinger om det gode liv: paradiset på jorden, det enkle og oprindelige liv på landet, nærhed, frihed og tid. Disse forestillinger er et gennemgående træk i friluftslivets og fritidsbebyggelsesernes udvikling, som historisk og nutidigt kan betragtes som et frirum for bygnings- og indretningsmæssige eksperimenter. De mange forskellige visioner om indholdet af den frie tid er interessante som inspirationskilder i et senmoderne samfund med utallige fritidsmuligheder. Gennem tegninger, fotos, modeller og andre genstande dokumenteres de mange typer af bygninger og bebyggelser. Udstillingen giver et nyt indblik i fritidskulturens udvikling i Danmark fra 1700-tallets landsteder over 1800-tallets sommervillaer, mellemkrigstidens feriehytter og 60'ernes typehuse frem til årtusindskiftets eksperimenterende fritidsbebyggelser og grønne livsformer. Fra Frederik 2.'s lille lystslot Lunde have, over Sophienholm som landsted fra begyndelsen af 1800-tallet, til årtusindskiftets primitive shelters beregnet til overnatning i naturen. Udviklingen afspejler således forskellige perioders og samfundsgruppers forestillinger om det gode liv.

↓ Illustration: Edvard Thomsens/
Faaborg Museum

MUSEUM SØNDERJYLLAND

Derfra hvor vi stod Sønderjyderne i 60'erne og 70'erne

12.10.18 → 20.10.19

Med en titel inspireret af det klassiske rocknummer fra hippietiden giver udstillingen et kærligt og kritisk blik på en tid, der både er mytologisk og karikeret i nutiden, men som helt tydeligt stadig har en stærk fascinationskraft. Udstillingen vender og drejer den nære fortid og giver

museets gæster lejlighed til at se deres egen historie i perspektiv. Grundidéen bag udstillingen er at vise et indblik i en tid, der prægede hele Danmark og hele den vestlige verden. At vise hvordan den tid udspillede sig for sønderjyderne. Udstillingen er således tilrettelagt sammen med sønderjyder, der har oplevet tiden selv og lånt museet genstande, der både har været en del af deres hverdagsliv og af deres drømme. Udstillingen vises på samme tid på tre lokaliteter, i henholdsvis Haderslev, Aabenraa og Tønder. Emnet er det samme, men der sættes fokus på forskellige sider af sønderjydernes liv. I Haderslev er temaet 'hverdag', i Tønder 'bolig' og i Aabenraa 'musik'. Udstillingerne kan opleves enkeltvist.

↓ Foto: Jytte Mink

KASTRUPGAARDSAMLINGEN

PICNIC Monotypier af Morten Buch

11.10.18 → 20.1.19

Udstillingen *PICNIC* er den danske kunstner Morten Buchs største soloudstilling til dato. I 53 værker udforsker han motivet 'PICNIC', som en henvisning til det klassiske motiv 'Frokost i det grønne'. Centralt i udstillingen er 44 helt nye monotypier – den særlige form for grafisk tryk, hvor der kun laves et enkelt unikt tryk. Morten Buch (f. 1970) er primært kendt som maler. Det til trods har han også bred erfaring med grafikken, og i denne udstilling er tryk det

helt centrale. Stilen hos Buch er figurativ, men formen er fri og nærmer sig sine steder det abstrakte. Men det er ikke en strategi ifølge Buch selv. For ham skal det være figurativt og forestille noget – også selv om mange af værkerne er skabt ud fra fri fantasi. Som han nævner i kataloget til udstillingen: "Jeg er nødt til at have tingene for at kunne forandre tingene." I værkerne går flere motiver igen. En aubergine, et par høje hæle, en kvindekrop og dunhammer skaber et møde imellem natur og menneske, som bearbejdes som form og flade. Nogle af motiverne antyder noget erotisk, andre noget hverdagsagtigt fra kunstnerens atelier, men altid i et meget kropsligt og sanseligt univers. Værkerne er skabt over en periode fra 2016 til 2018. Med til udstillingen følger et katalog med tekster af kunsthistoriker Magnus Thorø Clausen.

MUSEET FOR SAMTIDSKUNST

.GIF

7.11.18 → virtuelt for evigt

GIF'er er blevet en integreret del af mange menneskers kommunikation. De kan indsættes i tekstbeskeder, chats og statusopdateringer som en genvej til at udtrykke følelser. Glæde, raseri og ærgrelse kan illustreres med en GIF med et sjovt ansigtsudtryk, en animation eller en skuespiller, der laver en genkendelig bevægelse. Museet for Samtidskunst har skabt en online udstilling bestående af nye digitale kunstværker skabt af 11 kunstnere. Museet peger igennem udstillingen på GIF'en som et af samtidens centrale billedformater og en del af den visuelle verden, der omgiver os. Et billedsprog, som allerede har en række koder og konventioner – og som på lige fod med alle mulige andre medieteologier rummer et kunstnerisk potentiale. Se og del GIF'erne: samtidskunst.dk/gif

FREDERIKSBORG SLOT

Kasper Eistrup
Fragmentarium

17.11.18 → 3.3.19

↑ *A Sunrise for my Beloved*,
Kasper Eistrup.

Kasper Eistrup, kendt som tidligere forsanger og guitarist i bandet Kashmir, har nu helliget sig billedkunsten. Til museet har han malet et nyt portræt af kronprins Frederik. I den anledning vises det nye portræt i en særudstilling, der samtidig præsenterer Kasper Eistrups billedunivers.

Titlen *Fragmentarium* hentyder til kunstnerens egen beskrivelse af sine værker og den menneskelige eksistens. På udstillingen kan man blandt andet se malerier og tegninger, der viser Kasper Eistrups spændvidde som billedkunstner.

KVINDEMUSEET

Seksualundervisning
gennem tiden

16.11.18 → permanent udstilling

Skal skolen oplyse eleverne om kønslivets mysterier? Hvis ja – hvilke emner skal berøres, og på hvilken måde? Disse spørgsmål har været til debat siden starten af 1900-tallet. I udstillingen inviterer Kvindemuseet publikum til at gå på opdagelse i seksualundervisningens indhold og metoder gennem 200 år: Fra 1800-tallets 'tusmørkepædagogik' og formaninger om farerne ved en utøjlet kønsdrift til 2010'ernes normkritiske, handlekompetence-baserede og elevinddragende undervisning. Udstillingen benyttes også til seksualundervisning rettet mod 7.-10. klasse samt ungdomsuddannelser. Hvordan var din egen seksualundervisning? I udstillingen inviteres publikum til at dele egne seksualundervisningshistorier, som indsamles af Kvindemuseet. For køn, krop og seksualitet kan være svære samtaleemner.

↑ Foto: Kvindemuseet

MUSEUM ØSTJYLLAND

Et barn er født i Betlehem

17.11 → 30.12.18

Store og små, spraglede og helt klassiske julekrybber fylder udstillingsrummet med den hellige familie, stald, dyr og vismænd. Julekrybber findes i alverdens udgaver, og Museum Østjylland viser en stor samling julekrybber fra hele landet. De mange tableauer viser den stald eller hule i Betlehem, hvor Jesus ifølge fortællingerne blev født. Under palmer og stjernehimel eksperimenterer museet med det gamle juleevangelium, og publikum bliver klogere på den gamle fortælling. Publikum opfordres til at lege med, når den lille arabiske basar er åben. Den store ledestjerne skal kastes op på Betlehems himmel, og der er 'åben stald' med rig lejlighed til at klæde sig ud i mellemstiltigt tøj fra år 0 og tage et julebillede.

SKAGENS MUSEUM

**Viggo Johansens
akvareller
Studier af landskaber**

13.10.18 → 17.3.19

Skagensmaleren Viggo Johansen (1851-1935) er kendt som lampelysmaleren pga. sine mange interiører, der studerer lysvirkningerne fra få lyskilder. I udstillingen af malerens papirværker oplever vi ham i det fri. Her er højt til himlen og ubrudte horisonter. Viggo Johansen blev påvirket af den franske impressionisme, hvilket også anes i hans fortolkning af det nordiske landskab i udstillingens papirværker. Med en adræt penselføring i det hurtige medie har Johansen nedfældet umiddelbare sanseindtryk og øjeblikkets farvevirkning. Størstedelen af værkerne har ikke tidligere været udstillet. Både motiver og medie viser en hidtil mindre kendt side af Viggo Johansen, men som de øvrige skagensmalere var Johansen optaget af friluftsmaleriet. Udstillingen indeholder også flere af malerens skitsebøger, som han medbragte på sine ture i landskabet. Sammen med udstillingens akvareller og gouacher bidrager de til at give os et mere komplet billede af Viggo Johansens samlede værk i tilslutning til de oliemalerier og pasteller, han er bedst kendt for.

DAVIDS SAMLING

**Under Indiens himmel
Fotografier fra det
19. århundrede**

23.11.18 → 28.4.19

↑ K. BROTHERS, Ruling group, sandsynligvis fra Bikaner, ca. 1900.
Foto: Davids Samling

Der gik ikke lang tid efter fotografiets opfindelse, før teknikken vandt frem i Indien. Såvel amatører som nyetablerede, professionelle fotografer eksperimenterede med daguerreotypier og aftryk efter papirnegativer. Fra ca. 1850 og fremefter optog fotografierne subkontinentets berømte monumenter, de lokale herskere og det farverige folkeliv, men fotografierne afspejlede også tidens politiske spændinger i det engelskdominerede Indien. I en række unikke vintage-fotografier fra en privat samling skildrer udstillingen forskellige sider af det historiske Indien, hvor islam har spillet en væsentlig rolle. Publikum præsenteres for monumentale arkitekturskildringer, iscenesatte gruppeportrætter og Indiens farverige folkeliv – i smukke sepionede fotografier.

Publikationer

Bøger, kataloger og tidsskrifter om, for eller af museerne. Følg med på danskemuseer.dk, Facebook og Instagram.

Sådan rekrutterer du frivillige

Mange starter først på at arbejde med rekruttering af frivillige, når problemet med mangel på frivillige er opstået. Derfor bærer løsninger ofte præg af at være hurtige og brandslukken. Men den gode rekruttering starter ifølge forfatterne med, at du skal forstå din egen organisation: Hvordan giver frivilligheden mening? Hvordan bidrager de frivillige til, at I opnår jeres mål? Har I de rigtige frivillig-involverende aktiviteter i forhold til sag og målgruppe? Bogen tilbyder redskaber til at komme hele vejen rundt om rekruttering og opbygge en stærk rekrutteringsindsats, som bliver en del af hverdagen i din organisation.

Troels B. Carlander, Julia B. Hunt, Marie B. Holdt og Sylvia Jacobsen
Sådan rekrutterer du frivillige
Forlaget Ingerfair

Mindet om posten

Posthuset og postbudene var engang en vigtig del af vores hverdag, hvad enten det var i de større byer eller i stationsbyer, hvor posthuset ofte var en majestætisk bygning. Men situationen er meget anderledes i dag, hvor internethandel betyder, at pakker dagligt krydser hele verden og leveres med forskellige fragtfirmaer. Engang var det postbudene på cykel og senere i bil, der var et fast billede i byer, stationsbyer, landsbyer og på landet, som alene stod for denne udbringning. Men i dag er posthusene forsvundet, og dermed er

↑ Huleboerne levede på samfundets yderste kant i Albæk Bakker syd for Sæby i første halvdel af 1900-tallet. På billedet ses Muldbjerg-Hans og hans datter Trine, der boede i en simpel hytte, bygget af raftor og brædder ind i skrænten i bakkerne. Foto: Jens Lindhe

postassistenterne og postbudene heller ikke et fast billede i vores hverdag mere. Temaet i Kulturmindeforeningen Nykøbings årbog 27 er posthuse. Bogen er støttet af Arbejderne byggeforening Afdeling A.

Arne Skafte Jensen
Årbog nr. 37
Kulturmindeforeningen Nykøbing

Sæbybogen 2018

I det kommende år kan Sæby Museum fejre 100 års jubilæum. Derfor fortæller en række af artiklerne museets historie. Harald Jakobsen beskriver ildsjælen Anton Jakobsen, der stiftede museet i 1919. Museumsinspektør Jens Thidemann dykker ned i den tidligste turismes historie, wellness-bølgen der ramte Danmark i 1800-tal-

lets slutning, og beskriver en række badehoteller på Vendsyssels kyster og de, der ferierede i landsdelen. Claus Sæby fortæller anekdoter om de lokale originaler, der færededes på egnen i 1900-tallets begyndelse. Tidligere journalist Ole K. Petersen har gravet en historie frem af avisens arkiver, der ryddede flere forsider på lokalaviserne i Sæby i 1974. En protest mod en fest for byrådet, der førte til demonstrationer og oprettelse af nye partier. I artiklen *Fra motorkraft til Hestekraft* beskriver Arnold Andersen de trafikale besværligheder, som besættelsen af Danmark under 2. Verdenskrig medførte.

Flere forf.
Sæbybogen 2018
Nordjyllands Kystmuseum og Sæby Museums Forening

Ny kogebog fra tv-serien Badehotellet

Madhistoriker og museumsinspektør på Det Grønne Museum, Bettina Buhl, har samlet og tilrettelagt 55 opskrifter fra datidens kogebøger, på baggrund af TV2s populære tv-serie *Badehotellet*. Herudover er der fortællinger fra det gamle køkken og historier bag kameraet, hvor skuespillerne fortæller om at lave mad for seere i hele Danmark. Alle retter har været vist i et af seriens foreløbige 33 afsnit, og bogen er udelukkende illustreret med billeder fra serien eller produktionen af denne. Bogen giver et indblik i mellemkrigstidens danske madkultur, som den er præsenteret i de gamle kogebøger, og læseren får mulighed for at finde inspiration til nye retter i datidens mangfoldige madkultur. Alle opskrifterne er nænsomt moderniseret, så de er nemme at tilberede. Bogen indeholder foruden kulturhistoriske fortællinger også en række 'Vink til husmoderen' – sjove og tankevækkende formaninger fra tidens kogebøger. Seriens producent, Michael Bille Frandsen, fortæller, at der rundt om i landet er opstået madklubber, som laver *Badehotellets* menuer og spiser sammen, før de ser serien. "Ofte er vi blevet spurgt, om vi ikke kunne lægge flere opskrifter ud. Det er en stor glæde for os at kunne gøre det nu."

Bettina Buhl
Badehotellets kogebog
Badehotellets Forlag

Johannes Wilhjelm fra Italien til Skagen

Den danske maler Johannes Wilhjelm (1868–1938) kom vidt omkring – fra Italiens bjerglandsbyer til Skagens vidtstrakte heder, men han beholdt livet igennem fodfæstet i fødeegnens lollandske muld og i den mesterlære, han modtog fra malere som P.S. Krøyer og Kristian Zahrtmann. I eftertiden blev Wilhjelm stort set glemt og har stået i skyggen af sine forbilleder. På baggrund af et righoldigt arkiv- og kilde-materiale fra museer og danske privatsamlinger fremstilles Wilhjelm's livsværk for første gang i sammenhængende bogform. På den baggrund fremstår han som en kunstner, der nok videreførte traditionen fra den foregående generation, men som også trådte ud af dens skygge og leverede et originalt bidrag til dansk kunsthistorie med sit individuelle bud på natur- og folkelivsskildringer.

Mette H. Lehmann, Tine N. Fabienke, Josephine Nielsen-Bergqvist og Tine Kjølson
*Johannes Wilhjelm
– fra Italien til Skagen*
Fuglsang Kunstmuseum,
Skagens Kunstmuseer,
Ribe Kunstmuseum

↑ Arne Jacobsens benzintank, Skovshoved. Foto: Jens Lindhe

Dansk fredningshistorie i 100 år

Bogen er en arkitekturhistorisk fortælling gennem 100 år om dansk bygningsfredning. Værket fortæller om, hvilke bygninger og hvilken arkitektur der er blevet fredet gennem de 100

år, der er gået, siden Danmark i 1918 fik den første bygningsfredningslov. Bogen undersøger, hvilke bygninger og hvilken type arkitektur der er blevet tillagt værdi på et givent tidspunkt, for at forklare, om der kan ses et særligt mønster i fredningerne. Hvilke vurderinger har haft indflydelse på beslutningerne? Og hvordan har nationale og in-

ternationale strømninger påvirket lovgivningen? Bogen forsøger altså at sætte de fredede bygninger ind i en arkitektonisk, kulturhistorisk og samfundsmæssig sammenhæng.

Mogens A. Morgen og Jannie Rosenberg Bendsen
Fredet – Bygningsfredning i Danmark 1918-2018
Strandberg Publishing

Gælden fra fortidens kulturer

Siden dette århundredes begyndelse er ordet kulturarv i stigende grad blevet benyttet med forkærlighed af såvel politikere som journalister, menigmænd og fagfolk. Tolkningen af begrebet har imidlertid taget sig forskellig ud. Nogle tolker det med en national betoning, mens andre betoner det internationale eller universelle. Idéhistoriker Poul Ferland forsøger via undersøgelser af bl.a. juridiske, politiske, videnskabelige og filosofiske tekster at formulere en filosofisk tydning af begrebet. "Min opfattelse er, sat på spidsen, at beskæftigelsen med kulturarv – der er

et alt for positivt ord, derfor indfører jeg også som en slags korrektiv ordet 'kulturgæld' som betegnelse for den historiske uret, som også bor i al kulturarv – bør tage udgangspunkt ikke i forgangne slægters glæder eller positive resultater, men i deres lidelser og den uret, der er overgået dem med henblik på at lære af det og bestræbe sig på det gode liv, som forfædrene ønskede sig, og som også i dag må være enhver historisk beskæftigelses sande formål, der i hvert fald ikke er underholdning endsige national oprustning," forklarer Ferland til Danske Museer.

I bogen definerer han kulturarv som ethvert spor af menneskelig virksomhed. Dette implicerer ikke mindst en kritik af, hvad kulturarven indeholder af noget barbarisk, umenneskeligt og uretmæssigt. "Jeg forsøger at udpege det, jeg ikke mener kan være ægte formål for en beskæftigelse med kulturarv, men som ikke desto mindre faktisk spiller en betydelig rolle i dag. Heller ikke den ikke så sjældent forekommende tro på, at kulturarven skal fortælle om et konstant historisk fremskridt, 'fremskridtoptimisme', er efter min opfattelse et legitimt grundlag for beskæftigelsen."

Hovedsynspunktet i bogen er derfor, at forgangne slægters håb om et bedre liv bør få nutidens beskæftigelse med 'kulturarven' til primært at se kritisk på 'kulturgælden', altså fortidens og samtidens uret, for det fremtidige livs skyld.

Poul Ferland er frivillig ved Sydvestjyske Museer og har skrevet bogen i relation til museets forskningstema 'kulturarvsformidling og ledelse'. Skribenten er eneansvarlig for indholdet.

Poul Ferland
Kulturarv og -gæld. En kritisk teoretisk undersøgelse af kulturarvsbegrebet
Books on demand

↑ Foto: CLAY Keramikmuseum

Vodkasæt med dansk-russiske aner

Af **Henny Husum**

kommunikationsmedarbejder
CLAY Keramikmuseum

Hvad i alverden er det? Der var ikke mange af de frivillige, der havde hverken set eller hørt om et vodkasæt, da det dukkede frem under udpakningen af Royal Copenhagen-samlingen på CLAY Keramikmuseum. Og det er ikke så sært, for det er en sjældenhed.

Vodkasættet daterer sig tilbage til omkring 1900 og er skabt i et samarbejde mellem Bing & Grøndahl og den kejserlige russiske hofleverandør sølvsmeden W.A. Bolin.

Porcelænsarbejdet, der tilskrives Clara Nielsen, er et smukt eksempel på Bing & Grøndahls tekniske færdigheder i en storhedstid af fabrikkens historie.

Forarbejdning af de smukke sølvmonteringer, udført af det anerkendte russiske juvelerfirma W. A. Bolin, er

teknisk såvel som kunstnerisk i en liga for sig – læg mærke til, hvordan sølvet føjer sig elegant til porcelænets form og motiv.

Vodkasættets status i juvelerfirmaets maets historie underbygges af, at det i flere omgange har været udlånt til udstillinger. I 1996 var sættet udlånt til Stockholm Slot i forbindelse med W.A. Bolins 200 års jubilæum og i 2001 til Kreml-museet som en markering af 210-året for juvelerfirmaets grundlæggelse i 1791.

Vodkasættet er i sit udgangspunkt tænkt som en serieproduktion, men så vidt vides er der kun udført ét eksemplar!

Send din genstandsfortælling og et billede i høj opløsning til redaktion@danskemuseer.dk. Det kan være en hvilken som helst museumsgenstand, som har en tankevækkende eller overraskende historie.

Redaktion

Ansv. redaktør
Ida Bennicke
ida@danskemuseer.dk

Digital redaktør og journalist
Majken Astrup
majken@danskemuseer.dk

Redaktør og journalist
Pernille Thomsen
pernille@danskemuseer.dk

Art director
Bjørn Ortmann

Redaktionskomité

Birgit Pedersen
Museumsformidlere i Danmark, MiD

Lars Christian Nørbach
International Council of Museums, ICOM
Danmark

Caroline Kirkegaard
Organisationen Danske Museer, ODM

Grete Thrane
Sammenslutningen af Museumforeninger
i Danmark, SAMMUS

Camilla Jul Bastholm
Nordisk Konservatorforbund Danmark, NKF

Allan Risbo
Museumstjenesten

Udgivelse og distribution

Museumstjenesten
Sjørupvej 1
8800 Viborg
museumstjenesten.com
mtj@museumstjenesten.com
Tlf. 86 66 76 66

Annoncer

Rosendahls Mediaservice
Niels Hass
nh@rosendahls.dk
Tlf. 76 10 11 56

Produktion

Rosendahls
rosendahls@rosendahls.dk

Oplag

2.000

Abonnement

5 numre årligt for 370 kr.
Kontakt Museumstjenesten:
mtj@museumstjenesten.dk
Tlf. 86 66 76 66

For skribenter

Artikelforslag sendes til
redaktion@danskemuseer.dk
Pressemeddelelser sendes til
info@danskemuseer.dk

Danske Museer udgives 5 gange årligt af Den Erhvervsdrivende Fond Museumstjenesten med støtte fra Slots- og Kulturstyrelsen og Statens Kunstfond.

danskemuseer.dk

Panasonic

BUSINESS

AV-HUSET A/S

THE FREEDOM TO CREATE STUNNING EXHIBITS

NY RZ120 LASERPROJEKTOR TIL INTENSIV BRUG PÅ MUSEER

Ny 12.600 lumen laserprojektor med langtidsholdbar lysstyrke i kompakt og let design. Høj billedkvalitet med ekstremt klare farver. Sikrer vedligeholdelsesfri drift i op til 20.000 timer.

NYE 4K SKÆRME TIL DIGITAL SKILTNING

EQ1/SQ1-skærmene kombinerer god billedkvalitet med høj effektivitet i 24/7-drift. En omkostningseffektiv løsning til museer og udstillinger. Serien tilbyder 43" til 98" skærme i slankt og elegant design.

TLF 5577 4030 · INFO@AV-HUSET.DK · AV-HUSET.DK · BUSINESS.PANASONIC.DK

MUSEUMSBELYSNING i høj kvalitet og med stor fleksibilitet

GOBO & HIGHLIGHT AS · VERMUNDSGADE 40C · 2100 KØBENHAVN Ø · TLF. 7020 1966 · WWW.GOBO.DK · GOBO@GOBO.DK

”

Vi følte alle, at arbejdet var utroligt meningsfuldt og vigtigt – for museet og for den danske kulturarv.

Vi følte også, at hvis ikke vi gjorde det her, hvem skulle så gøre det? Det gav en oplevelse af fællesskab og stor arbejdsmæssig tilfredsstillelse.

Ole Rahbek, frivillig ved CLAY Keramikmuseums gennemgang af Royal Copenhagens store porcelænssamling.
→ Læs *Solstrålehistorier*, s. 42